

ÉRDEKES REGÉNYEK
RÖPTÉBEN
A VILÁG KÖRÜL

.....
15.910

OSZK

I. 2.

SZALAY LÁSZLÓ
Halálos tánc

100 OLDAL ÁRA 10 FILL.

I. évfolyam 2. szám

Budapest, 1940 nov. 29.

ÉRDEKES REGÉNYEK

RÖPTÉBEN A VILÁG KÖRÜL

Megjelenik minden héten pénteken. Előfizetési ára $\frac{1}{4}$ évre 1 pengő 20 fillér, $\frac{1}{2}$ évre 2 pengő 40 fillér. Egyes szám ára 10 fillér, pályaudvarokon is. Szerkesztőség: Magyar Népművelők Társasága, Budapest, VII, Dohány ucca 14. I. 1. Telefon: 223—882, 423—771
Postatakarékpénztári befizetési lap száma 9244

Az Érdekes Regényekben megjelent képek és elkek utánnyomása flos

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr Lőrinczy Szabolcs

Kiadótulajdonos: Magyar Népművelők Társasága, Budapest,
VII, Dohány ucca 14. I. 1

Tolnai Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat Rt.
mélynyomása, Budapest, VII, Dohány ucca 12

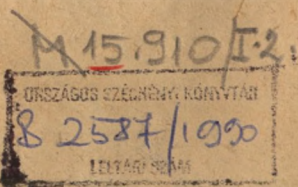
HALÁLOS TÁNC

BETYÁR-REGÉNY

Lajos Trócsányi

IRTA:
SZALAY LÁSZLÓ

MAGYAR NÉPMŰVELŐK TÁRSASÁGA KIADÁS
BUDAPEST,

Csárdák pusztulása

Javában hullámozott, zsibongott a pusztai vásár. Az egyik lacikonyhából, ahol igencsak szórványos volt a vendég, kilépett csillogón, negédesen, pötykén, akár egy öntelt ostoba pávakakas, egy csodálatos nőszemély, Lantos Róza. Nyomában hattagú rezesbanda fujta, teli pofával és sok hozzáértéssel. Sudár termetű volt, akár a patak partján nőtt magyar cédrus... Csupa izom meg csont, minden gömbölyűség nélkül, mint a pusztát ékesítő karcsú párdúc. Kényeskedve hányta a fejét, mint a zaboskanca a hintó előtt s a megtorpant népek maffla tekintete tátott szájjal követte útjában. Hosszú hollóhaját két fonatba, leeresztve hordta, pántlikásan s ingvállat viselt, szalagos fűzővel, ami darázsderékúvá tette. Sellyemviganója több soron fodros volt s gyöngyökkel kivarrott a fehér harisnyája. S ahányszor lépett, megcsordult csörgőspatkós pillangós bársonycipellője.

Lassú léptekkel haladt a zenekar élén és ahányszor a nyakbavetős nagybumbardó kontrája lüktetett, negédesen hajbókolt hozzá. Végigsétált a lacikonyhák során, aztán visszament oda, ahonnet elindult. S nem telt bele egy kis negyedóra, zsúfolásig megtelt az előbb még üres lacikonyha.

Viharvert pusztai magyarok — csikósok karikással, juhászok állig érő bottal, gazdák rézpatronos nádpálcával, — végigülték a kecskelábú asztalokat, gyöngyözködtek a menyecskében és évdtek vele.

— Mikor mégy mán férhöl, Róza galambom?

— Majd ha a kálomista tornyos a kakas kukorékoll!...

Viharos kacagás és hosszúlélegzetű ivás következett...

— Aztán mondd már, kaptál-e eck vásárfiát?

— Magától még semmit!

Megint nevetés.

— Hát jól van no... En is öleget teszek... Ürgé Misa, jó bojtárom: ergye, oszt hozzá! be egy szép kövérvékés báránynak a húgomasszonyok!

Valaki rácsapott öklével az asztalra:

— Idehallgass, szépasszony!

— Hallom!

— Mögveszem neköd annak a báránynak az anyját, ha adsz egy csókot!

Megint kitört a kacagás. Bömbölő nyerítéssel, ahogy puszta szokás.

A csókra éhes magyar — egy nyolcvanesztendősbajszos gazda, — maga is kacagva várta a feleletet.

— Már hogylene csókunám meg, kedves jó István bátyám! Kit, ha még magát se?

Azzal odapenderült az öreghez, oszt nagyot cupantott jobbról és balról is viharvert ábrázatára.

A hangászok tuszt fújtak. A vendégek fenéig itták poharaikat. Mindenki ordított és gavallér lett egyszerre, hogy csak úgy hullott a vásárfia Rozálra.

Nem úgy az üresen maradt lacikonyhák vendéglősei. Kiket a Rozállal űzött tisztességtelen verseny, a megsétáltatás, tisztára pocsékká tett. Másnap összevörösödtek és a városbíró elé járultak azzal a kéréssel, hogy a jövőben tiltsa el a sétáltató csalizást és elijesztő példának büntesse meg a Rozált. A bíró össze-

hívta a véneket, s azok tizenkét kemény pálcára ítél-
ték a menyecskét. Ki is húzták az udvarra a derest,
de a hat hajdú közül egyetlen egy se volt hajlandó
megcsapni. Dühöngtek a topa vének, vörösek lettek,
akar a céklarépa és billegett a fejük, rezgett a szá-
kálluk.

— Vezessék elő Kása Lehőcöt, a rabot — riká-
csolta az egyik, — az majd megcsapja, ha visszanyeri
érte a szabadságát!

Hozták Kása Lehőcöt, aki egy hónapot ült éjjeli
csöndháborításért. Ahogy elérté, hogy miről van szó,
elröhögi magát:

— A tekéntetős tanácsot jószívvel megcsapom
ingyen is, de a Rozál húgomhoz virággal se nyúlok!
Inkább a tömlöcbe hervadok el!

Hát elhervadásról ugyan beszélni se lehetett, mert
mindössze öt napja volt neki még hátra. El is rös-
telték magukat a vének és szélnek eresztették Rozált,
aki még elmenőben odakacagta a gavallér Lehőc-
nek:

— Ha kiszabadul a dutyiból Kása bácsi, olyan
cuppantok az ábrázatára, hogy a bőre is kireped tőle.

*

A pusztai csárdák — a híres Kuruttyó, a neve-
zetes Csingilingi s nem kevésbé bűnös Lengetegi, —
mind valamennyi, lángban és vérben, valami szörnyű
esemény kirobbanásánál jutott ebek harmincadjára.

A Lengetegibe, teszem azt, beszorítottak a pan-
dúrok egy falka betyárt, aztán a tetőt rájuk gyújtot-
ták. Ott pusztult valamennyi s a Lengetegi azóta por
és hamu. A Kuruttyóban viszont a betyárok nyomták
el az osztrák zsandárokat és hatot akasztottak a nagy-
tvó gerendáján végig s befejezésül a csárdát is rájuk
gyújtották.

A Zólkhalmi csárda ott volt valahol a halaskecskeméti országúton. Tolvajos felől, egy homokdombon. Híres szépség, Manó Trézi volt a csaplárosnéja, a cseh zsandárok a hatvanas években fölgyújtották, mert a juhászok minden héten agyonverték benne közülük jónéhányat.

Híres volt a Kőkuti csárda is a csongrádi határon, ahol a szépséges Bene Panni mért. A Dübörgőnek meg a városszáron a darázsderekú Samu Juca volt az italosztója. Ez a csárda még 1680-ban épült és temetőt töltene be azoknak a száma, akiket itt agyonverték.

A Falkafogyasztó, a híres szépasszonyán, Pója Zsófin kívül arról is nevezetes volt, hogy fizetni csak az italért kellett. A birkapaprikás, amiből egy nagy bográcsra való mindig ott rotyogott a csárdaudvaron, ingyenbe volt, mint afféle lopott hús.

Mondják, hogy valami gyönyörű, százszorszépasszony lett legyen az a Pója Zsófi. Gyönyörűen táncolt és olyan bűgással tudott danolni, hogyha ki távolást hallotta, azt tudta, tárogató.

Híres menyecske volt a halasi Ürgésben Galambbőgy Zsófi, aki folyton változtatta szeretőjét, mire a megcsalatott rendesen rágyújtotta a csárdát. Amin úgy segített az élelmes Zsófi, hogy cseréppel fődette be a csárdáját.

A puccos csárdaszépeket eből jött pénzükön a betyárok meg a tolvaj pásztorok tartották ki, végszámba hordva nekik a selymet, bársonyt, csipkét, gyöngyöt s egyéb drágaságokat, hogy mindig olyanok voltak, mint a pávák.

*

A bikaerős pásztor-betyár népnek nem igen ártott meg a gyöngö homoki vinkó. Legföljebb a foga

vásott el tőle. Amin aztán úgy segítettek a csárdaszépek, hogy maszlagot dugtak a hordóba, amitől a bor kábítóvá lett, mintegy eszét véve a vendégnek. A maszlagos bortól megrészegeedett ember a legtöbb esetben dühöngővé vált, összetört minden üveget, poharat, tükröt, bútort, ami a kezeügyébe akadt, óriási hasznót hozva a dupla krétával dolgozó kocsmárosnénak. De vigyázni köllött ám a maszlagolással szörnyen. Mert ha a vendégek rájöttek, irgalom nélkül agyonverték a menyecskét.

A maszlagolás határa sem volt egyforma. Voltak olyanok is, akiknek nem az agyára szállott a mérég, hanem irtózatos kólikát, gyomorgörcsöt okozott. Az ilyenek a földön hemperegtek, kínjukban üvöltöttek és a falat rágták, amitől könnyű volt rájönni a maszlagolásra. S a bor maszlagolása nem közönséges maszlaggal, hanem mérges rovarokkal, vagy állati hullák kiszáritásával történt. Például az agyonvert kígyót és békát kiszáritották a napon s alkalomadtán a hordóba dobták.

Mikor híre járt, hogy ebben, vagy abban a csárdában megvadult, vagy kólikát kápott valaki, a pásztor-betyárok irtózatos dühbe penderültek és nem hagyták a dolgot annyiban.

A Csiribirit is így érte utól végzete.

Híres pusztacsárda volt a Csiribiri. Ott fogták el Gondit, akit aztán Félegyházán akasztottak. Bodor Esztinek hívták a csaplárosnét és bizonyos Faragó Regina, meg annak nénye, Faragó Maris voltak az italosztók.

Bodor Eszti elvált asszony volt. Aranyszőke hajú, nagy, nevető, kékszemű, telt termetű, nem magas menyecske. Míg a Faragó Regina feketehajú, bogárszemű, tizenkilenc éves hajadon volt, karcsú termettel, mint a kardpenge. S a harmadik csinos volt.

Olyan mulatságok jártak a Csiribiriben, hogy ne tovább. Nem volt pásztor-betyár a Duna-Tisza közén, aki nem ösmerte volna a három csárdaszépet. Csak már a Száki Jánost, a híres zsanai számadót ne maszlagolták volna meg, mert az olyan ember volt, hogy még a tulajdon apja is irtózott tőle.

Mikor magához tért a maszlagolás után, nem szólt az egy szót se, hanem csak magához vette négy betyár cimboráját: Sebestyén Sándort, Cserép Lacit, Úres Lajost, meg Benyákot, akit utóbb Halason akasztottak és egy sűrű őszi éccakán beállított vélek a Csiribiribe.

*

No, örült a három dáma. Veregették a betyárgyerekek vállát és sikoltoztak, ha csíptek rajtuk. De az asztalra csapott szigorúan Száki számadó:

— Menyecske! Csapról akarok inni, hol tartjátok a bort?!

— Ihol a komrában!

— Nohát Laci meg Benyák: gurítsátok be nekem, ide azt a hordót!

Begurították.

— Úgy. Most osztán álljátok el az ajtót, hogy ki ne tudjon menni az a három dáma.

A három menyecskének megrogyott a térde:

— Sebestyén — Eredj ki a kamrába osztán hozd be a baltát.

Behozta.

— No már most osztán, pöndörítsétek a fenekére azt a hordót.

Megtörtént.

A számadó fölkapott egy baltát s egy rettenetes ütéssel bezúzta a hordó fenekét, aztán eldobta a baltát,

föltűrte vállig a borjúsájú ingét és belenyult a borba — hordófenéig. Mikor visszahúzta a karját, egy kígyót dobott a földre. A három menyecske halálsápadt lett és reszketni kezdtek, mint a kocsonya. A számadó ismét benyult a borba. Körülkotorta a hordó fenekét és két békát dobott ki.

— Misa bácsi — dadogta Bodor Eszti, — azért lánytuk be, hogy...

A számadó közbevágott:

— Hogy a bor hidegebb legyen, úgy-e?

— Igón!

— Nem azért, hogy a vendéget megbolondítsátok?

— Nem!

— No jó. Akkor hát most fogjatok hozzá, oszt igitok! Én majd töltök. Oszt ha nem bolondultatok meg, nem lesz semmi hiba!

Még csak a második üvegnél tartottak, mikor a nők hirtelen elkezdtek sikolyozni, űrjöngeni.

— Kötözzétek meg őket, osztán gyerünk!

Ott hagyták mind a hármat, összekötözve, önkívületben. Legutolsónak a számadó ment. De előbb leakasztotta a lámpát a drótról. Az ajtót meg bezárta maga után. Mikor az udvarra ért, lelökte a lámpaüveget, s a lobogó kanóccal a csárdát mind a négy sarkán felgyújtotta.

Aztán elballagtak egy dülöt, ott megálltak, megfordultak és elnézték a lángban úszó épületet. Egyszer csak a számadó elkáromkodta magát:

— Az antiját. Hát nem bent felejtettem a kivarrott subámat!

Egynéhány hét múlva csipogni kezdte a hegedű, rikolytozni a klarinét és pittyegni a cimbalom, hogy:

*Leégett a Csiribiri csárda,
Benne égett három híres dáma!
Benne égett három híres dáma,
Számadónak kivarrott subája!*

✱

Hát bizony csak olyanok voltak ezek a régi országtünteti buckaközi magános vendégmarasztaló csárdák, akár a jeles mindennapos vendégeik: a vérdíjjal viselős betyár, a tág lelkiismeretű csordapásztor, meg a mindenre elszánt szökött katona.

Es mint ahogy ezek is csak szórványosan fekve, leginkább egyenes állapotban végezték, golyó, akasztófa vagy bunkósboton átal, úgy a pusztai csárdákat se az idő vasfoga, hanem inkább a vendégeiknek is kijáró megtorlás és bosszú taposta el, mint az ártalmas férget.

Egyetlen egy csárdát ösmertem az egész Kunságban, amelynek nem szörnyűséges, hanem legendás a története: az orgoványit. Ahol a sors szeszélyéből a nagy költő született.

Ezt a világtörténeti nevezetességű csárdát a kún-szentmiklósi közbirtokosság építtette, mikor még az orgoványi osztatlan puszta mint legelő a tulajdonában volt s ebben a csárdában gyakorolta a regálé jogot.

Itt született aztán — ebben a csárdában.

Es telt, mult az idő — csodálatos virágot hozva: a csárdát a reformátusok a hetvenes években alakították — imaháznak!

Lehet-e elképzelni ennél nagyszerűbb szándékos-ságát a véletlennek?

*

Alkonyodik. Távolságok szürkülő köde lappangva

közeledik. Először a messziről kéklő dombokat nyeli el. Aztán a közelebbi erdőket, tanyákat. Végre csak itt, ahol állunk, a kecskeméti országútmenti magános orgoványi csárda birkózik szürke árjával.

Ezernyolcszázhuszonkettőt írnak. December harmincegyedikét — Szilvesztert.

Az óesztendei búcsúztatásra innét és onnét is pásztorkodó népek érkeznek szórványosan a csárdába. Oles juhászok a kecskeméti Zubornyák-dinasztiából. Cifrán kivarrott, sarkot verő sárga báránybőrszubában. Villogó szemű, hetyke csikósok rövid bőrbekecsben, sarkantyús csizmában, vállon átvetett karikás ostorral, a Gáspárok, Fáriak közül, a szentmiklósi ménes téli szállásáról. Aztán a télen-nyáron szabadban háló rekedt rideg marhapásztorok — a Rőfiek, Lefántiak, Meskók — a különböző baromszállástól. Köszöntik egymást illendőségből. Lekezelnek. Aztán abban a sorrendben, ahogy érkeztek, végigülik a kecskelábú asztalt, bort forraltatnak, beszélgetnek és isznak.

Idegen rajtuk kívül csak egy van a szállóban. Egy tömzsi kis ember. Olyan úrfélc. Búsul álltában, hátát a banyakemencének vetve. Egyszersak az egyik öreg pásztor — megszánta, vagy mi — odafordul hozzá:

— Hallja az úr! Ha meg nem sértem, tartson velünk! Beszélgetünk, oszt forraltbort iszunk, igyék velünk, majd megenyhül a szível! Mert ammonde vagyok, bánata van!

Az erre előjön, megköszöni a barátságot és elfogadja. Helyet szorítanak neki.

— Osztan kinek tiszteljük öcsémuram?

— Petrovics István az én nevem!

— Isten éltesse!

— Osztan hunnét hová? Azt is mondja már meg!

— Megmondom én. Félegyházáról igyekeztünk Kiskőrösre, de itt megrekedtünk.

— Még hogy? A fuvásokba ugye?

— Nem bizony, hanem a feleségem itt az orgoványi csárdában — lebabázott!

A vén juhász hátrakarta a fejét, oszt fölhörrent:

— No ne mondja öcsém!

Nagyon hallgattak az esetre — ki tudná ki mit gondolt, — de ettől kezdve melegen nézték Petrovicsot.

Egyszer csak az öreg juhász magához intette a bojtárját és a fülébe súgott. Elszaladt a bojtár, de kiszáratva előkerült egy báránnyal.

— Petrovics öcsém! Hol az újszülött?

— A konyhán túl az első szobában.

— Vezessen hozzá!

— Megálljunk — mondta a másik öreg, — én is megyek! Adjatok egy tiszta poharat!

Elejbe tették, fölvette, a másik kezébe meg egy üveg asztalkendőbe csavart forró cukrosbort fogott.

— Mehetünk!

— Ohó! Hát csikós egy se? Csak csupa juhász?

— Gyühet aki akar!

Az egyik sarkantyús legény föl pattant.

— No még egy gulyást! Hadd legyen minden fajtaból!

Aztán elindultak, elől a báránnyal öreg.

Kopogtak. Beléptek. Petrovicsné szorongva nézett. A gyermek ott feküdt mellette.

A borral az öreg megállt az ágy előtt. Hosszú szakállával, fehér hajával olyan volt, akár néhai édesapánk, Koppán. Emelé a poharat nyugodt szeretettséggel az üvegből színiig töltötte, aztán megszólalt:

— Áldás, békeség, jóakarati! Vette az örömhírt a pásztorok népe, hogy eggyel többen levénk a kiskunsági pusztán! Eljöttünk hát a kised megtekintésére s hogy köszöntsük a boldog édesanyát. Adja a magyarok istene, hogy nagyra nőjön, mint a jegenyevár — testileg lelkileg, — hogy öröme és büszkesége legyen, ne csak a szüleinek, hanem ennek a pusztának, ennek a népnek is, ahol született. Ez a pohár bor az édesanyáé! Kérjük, hogy ürítse és kívánjuk, hogy váljék egészségére! Erősödjék tőle!

Petrovicsné fogta a poharat és kiürítette. És mosolygott a könnyein át. A másik vén juhász meg fogta a báránykát és fektette a kised mellé:

— Nagy pásztor légy a népek között!

A csikós lekanyarította válláról a karikást, s az ágyra tette:

— Ostorod is legyen!

Negyedik a szüre ujjából előkotorászta a furulyáját:

— Ehol a furulyám!

Aztán elköszöntek és kivonultak áldomást inni.

Ittak, ittanak — de nem sok szavuk volt.

Valahogy megérezték, hogy valami szörnyűséges nagy dologgal terhes az a hóviharos fehér szilveszteri éccaka.

Mizsei

Jöjjön már Mizsei, e regény hőse, oroszlánszívével, daliás erejével és sok-sok hibájával, gyöngeségével.

Jöjjön a szilaj, meggondolatlan, bikaerejű, kegyetlen pandúrhadnagy. Kibocsátom őt a mult bes-

tiáriumából és kényszeritem, hogy küzdje végig még egyszer azt a véres játékot, amiről ma már csak zavaros és összefüggéstelen legendák kísértenek.

Nem csinállok belőle hőst, mert csak vadállat volt. Hiú, elbizakodott, összeférhetetlen és korlátolt észjárású ember, aki nem fért a bőrébe.

Koromfekete haja volt. Oszt mint a kácsérfarok, gyűrűs. Nagy, dióbarna szomorú szemei, amit csak olykor ha fölvetett. De ha asszonyra nézett, annak az asszonynak megzsibbadtak a gömbölyű térdei és kezes báránya lett Mizsei tekintetének.

Volt, aki azt mondta — természetesen a hevesebbe, — hogy akár a pokolba is elmenne vele, mert hej, sötét verem volt már akkor is a szerelem!

Félkaron könyökölt az asztalra. Búsan, mintha a lelkén valami bánat rágódna. Szemeire húzta a darutollast. Megrázta rettenetes öklét, intett a cigánynak, aztán, maga elé nézve, kieresztette a hangját csöndes fejcsóválással:

„De ki tudnám panaszkodni magamat!”

Búgott a baritonja, akár az orgona. Betöltötte a Dübörgőt, lökte a falait, megzitterentette az ablakokat. Olyan volt ez a dalban dübörgő sóhajtás, mint a keletkező vihar. Utána csönd. Halálos némaság. Két lélegzet közt. A lélek erőgyűjtése egy még megrázóbban zúduló zokogás kirobbantására.

„Ha valaki meghallgatná szavamat!”

De itt már Révész is hathatósan közbevágott, tenőrből felső terccel kísérve Mizseit.

Ülelte, csókolta, hol lökte, hol meg szorongatta, babusgatta egymást a hangjuk.

A menyecskéknek az ablak alatt rózsák gyuladtak anélkül is rózsás arcukon, mint csillagok a csillagos égen. S mintha patyolat testüket szellő módjára, forró, láthatatlan kéz csiklandozná végig: kacagott a lelkük.

Azok meg, ott benn, mégjobban belefeküdtek:

*„Minden búmat, bánatomat kisírnám,
Hej, de mikor senki se hallgat énrám!”*

Mikor megelégték a nótát, meg a borból is volt már bennük vagy hatvan csepp, odaszólt Mizsei Révésznek:

— Eridj már, osztán invitálj be egypár menyecskét!

Révész kiballagott és beterelte maga előtt a két legszebbet.

Megbújtak az ivó sötét sarkában, lesütve szemüket. Mint akik tudják, hogy tilosba tévedtek, csak az egyik nézett néha félénk bátorsággal Mizseivel farkasszemet.

Az meg csak mosolygott. Fölényesen szemrevételezve a vendéget. Aztán fölállt, kihúzta magát, félreacsapta fején a darutollast, össze-összeverdeste rézsarkantyúit és odaszólt a cigánynak:

*„Amely legény szerette a táncot,
Jászberinyben zörgeti a láncot!”*

Azután benyúlt az ellenzőjébe, hófehér, habos selyemkendőt húzott elő és megpattogtatta a csücskénél fogva:

— Ihol a keszkenőm! Az viszi el a kebelében, akinek érdemesebb a tánca!

Azzal már hozzá is fogott. Rakta, de elsőbb csak úgy magánost, mintha a pádimentumot próbálgatná.

Csak úgy csicseregtek a sarkantyúi, mint szerelmes májusban a madarak. A hegedű, cimbalom, irigykedve kísérte.

Egyszer aztán elkapta az egyik piruló menyecskét:

— Rajtad kezdem, mert benned a bizodalمام
— súgta a fülébe.

— Köszönöm — sóhajtottá az.

— Hogy hívnak?

— Tegzes Juci...

— Mizsei nagyot nézett.

— Csak nem az öreg Körösztyös felesége?!

— De az.

— Hogy mehettél ahhoz a vénséghez?!

— Mer nem vett el az, akit szerettem.

— Osztan kít szerettél?!

— Találja ki!

Járták még akkor is, mikor a bakter álmosan éjfélű dudált. A másikat meg Révész pörgette.

Mizseinek kivirágzott a kedve, beledalolt a muzsikába:

*„Olyan szűrés minden ága
Nem állja a madár lába!”*

De csak mindig azzal az eggyel táncolt, még hajnal pirkadásán is, akivel elkezdte.

A cigánynak sem volt megállása. S a primás, aki már holtra fáradt és címeres gazember volt, elkezdte szándékosan tépni a húrokat, míg csak az utolsó is el nem szakadt, — mire leült inni.

Mizsei meg a szépasszonnyal csak járta, rakta, cifrázta, kopogtatta, mintha az elején volnának.

Egyszeresak, de már úgy fahegyben állhatott a nap, a pikulás is lecsapta a pikulát és kiment, azt nyögi: vért hányni!

— Nem baj — mondta Mizsei, — itt van még a cimbalmos, majd játszik az nekünk!

Játszott is, de a verő már mindúntalan kihullott a kezéből és egyszeresak ráborult a cimbalomra és már hortyogott is.

Mizsei föl kacagott:

— Az ántiját, hát így vagyunk!

A menyecske is kacagott, akár a bűgő galamb.

Mizsei benyúlt az ellenzőbe, előhúzta a selyemkendőt és becsúsztatta a menyecske keblébe. Aztán a fülébe súgta:

— Megmondod-e már, hogy kit szeretsz?!

A menyecske lesütötte a szemét. Egy ideig küzdött magával, aztán reszketve súgta:

— Magát!

Mizsei diadalmasan mosolygott. Szinte útalatos volt.

— Hm... Nem bánom.

Aztán fölényesen kérdezte:

— Harapós-e a kutyátok?

— Láncon van...

— Hát az urad? Az is láncon van?

— Nem... Az a tanyán van.

— Hát csak egyedül vagy?

— Hát...

— No, ne búsulj. Mától kezdve minden este elmegyek én, oszt vigyázok rád.

— — — — —
Olyan megnyerő külseje volt, mintha műteremben készült volna vásári panoptikum számára. Ezzel

a bődületes frással: A legszebb kun gavallér. Amihez ravaszul elfelejtették hozzátenni, de „belül végigüres.”

A város minden szépasszonya, lánya szerelmese volt ebbe a viaszbába. S neki mindegy volt, bimbó, vagy kinyílt virág, lelegelte egykedvűen, mint az ökröt, mert az ő szemlélete szerint az asszony csak abrak volt, amit fel kell, hogy zabáljon a férfiember.

Egész sor családi boldogságot dúlt fel anélkül, hogy tudta volna mit cselekszik. S a férjek nem mertek vele szembeszállni, mert még tán a butaságnál is erősebb volt.

Szép vagyont örökölt az apja után. Tanyás birtokot, szőlőt, kőházat. S járt néhány iskolát is, de mikor szüleit elvesztette, hátat fordított a tudománynak. Azóta csak lovagolt, birkózott és ivott. Meg hadakozott a gyámjával, hogy minél több hópénzt tudjon belőle kicsikarni. Így mult el a kiskorúság, üres naplopással. S mikor felnövekedett, magasra, mint a számartövis és nagykorú lett, maga se tudta mit kezd céltalan életével.

*

Egyelőre generálisos mulatságokat csapott. Etetett, itatott boldogot, boldogtalant. Csak az volt a gyengéje, hogy mikor fölívott, kidobált mindenkit a kocsmából, utoljára még a hordókat és a kocsmároszt is.

Ennek köszönhette, hogy nem ment tönkre. Mert a potyázók százszor is meggondolták, hogy elfogadják-e a meghívást. Ha még olyan szomjasak voltak is. És úgy igyekeztek ellensúlyozni a kidobást, hogy sietve megittak két-három üveg bort, aztán igyekeztek elszelelni. Mizsei erre úgy segített magán, hogy az ajtót bezárta vendégeire, s a kulcsot zsebre vágta. S mikor rájött a bóna, megvert mindenkit kedve szerint.

Ilyen előzmények után nem lehet csodálkozni rajta, ha nem fogadták el a meghívást. Sőt ha megjelent az uccán, az emberek elfutottak tőle.

Igy hamarosan magára maradt. A kocsmárosok se igen kedvelték. Mert ha belépett valahová, és nélkül menekült a vendég. Úgy igyekeztek hát magukon segíteni, hogy sötétben ivott, aki szomjas volt, bezárt kocsmajtó mellett. De erre is rájött Mizsei. És berúgta az ajtót, megpofozta a kocsmárost és kidobálta a vendégeket.

De ám a kocsmárosok ravaszak. Kiagyalták, hogy úgy szabadulhatnak meg Mizseitől, ha az a pusztacsárdákba jár ki szórakozni.

Megvesztegették hát Mizsei egyetlen barátját, Révész Sándort, hogy nézzen szét vele teszem a Falkafogyasztó pusztai csárdában. S ha ott ragad Mizsei, kátaslóval jutalmazták a fáradságát.

*

Ahol kocog is már Révész Sándor Mizseivel. Prűszkölő lovakon most kanyarodnak be a Falkafogyasztó udvarára.

Ott van ez a csárda, valahol a pirtói mérges homokon. Országútszélen. Egy terméketlen bucka tején. Ahonnét végig lehet látni az egész tájat, nem érhetette sehonnét váratlan vendég.

A szellős állás alatt hat föl kantározott ló ropogtatta a zabot. S mellettük állva egy pörgebajuszú, jóképű betyárkölyök strázsált füttyörészve duplapuskával.

— Szerbusz Csitri Pista! — kiáltott rá Révész.

— Szerbusz!

— No ti is itt vagytok?

— Csakis!

Beléptek az ivóba. Elöl Révész mint ismerős. Az egyik asztalnál ott ült öt betyár. Főhelyen Nömös Misával, a félszemű öreggel Sebestyén Sándor, Hideg Pista, Borbás Jóska meg a Bényák.

A másik asztalnál pásztorok italoztak négyen: Paprika Béni felesszámadó, Tegzes Bandival a halasi zöldről, aztán Fári meg Máskó tázlári gulyások, valami ökörügyben. Át-átbeszéltek a betyárokhöz, de nem értettek szót, mert civakodtak.

Mizsei meg Révész leültek egy külön asztalhoz, de a kutya se hederített rájuk. Nem mutatkozott vendéglátó se, ezek meg marakodtak.

Meskó, a tázlári gulyás elkeseredetten kiáltotta a bandavezérnek:

— Hát pedig én megmaradok annál, hogy maguk között kapcabetyár is van!

— Hát pedig ezt úgy mondd még eccő, hogy beléd lüvöm ezt a puskát!

Öreg Nömös fölállt és éles csettenéssel föl húzta a kakasokat a puskán:

— Mondod?

— Én is mondom! — ordította Fári, a másik gulyás.

Ebben a szempillantásban kivágódott az ajtó és besétált a nagyivóba három ragyogóan kiöltözött, ki-pirosított, rizsporozott csodaszép nő.

Mizsei egyik bámulatból a másikba esett. Egyiket szebbnek találta, mint a másikat. A szeme akkorrára nyílt, hogy majd kiesett.

Pója Zsófi volt, a híres Pója Zsófi, akit a két víz közén minden pásztor-betyár-kupec ösmert és vagyionokat szórt a lábai elé, meg a két italoztó menyecskéje. Zsófi egyenesen odament öreg Dömös-höz és félkarral átölelte a nyakát:

— Mi legyen a vacsora, édősapám?

— Van itt már vacsora, édős lányom, csak legyen aki megegye!

Meskó tovább ordított:

— Azt is megmondom, kire a gyanum!

— No kire?

— A Sebestyén Sándorral

Az öreg Nömös mint bandavezér, odafordult a betyárhoz:

— Sándor fiam! Allj föl, oszt tedd a kezéd a szívedre.

A betyárgyerek fölállt, halálsápadt lett s a kezét a szívére tette.

— Ugy fiam! Osztan most esküdj meg ezek előtt a bunkósbotok előtt a néhai jó édesanyád lelki-üdvére, hogy nem te hajtottad el az ökreiket.

A betyárgyerek állt lehajtott fejjel — és hallgatott.

Öreg Nömös fölhördült:

— Sándor!

— Nem esküszökl

Irtózat morajlott fel az ivóban. Az asszonyok, akik már megélték hasonló csodákat, elkezdtek hangosan jajgatva sírni.

Öreg Nömös elkáromkodta magát és visszaült a székre.

— Hallod-e — fordult kisvártatva Révészhez, — távozzatok innét.

Révész riadtan nézett Mizseire, aki mikor felfogta a vén betyár szavait, megszólalt ingerülten:

— Szó se lehet róla! Mizseit nem lehet schon-nét kiküldeni! Még csak az kéné!

— Látod ezt a puskát?

— Látod ezt az öklöt?

A vén betyár nagyot nézett. De a többiek is.

— Jó... hát maradsz. Hisz úgy látom, tökéletesen vagy.

*

Mindenki föllélegzett. Különösen az asszonyok. Akik tágrameredt szemmel nézték Mizseit.

— Az asszonyok azonban takarodjanak ki, mindahány!

— Nem! Nem megyünk, mert itt valami szörnyűség készül! Nem hagyjuk Sándort!

És ölelték, csókolták a megsemmisülten álló betyárt.

— Hideg! Bontsál ostort, osztán kergesd ki az asszonyokat!

Megtörtént.

— Sándor fiam! Tudod te mi a regula? Hogy helyből lopni nem szabad?

— Tudom...

— Akkor hát állj oda a sarokba. Ugy! És most mondd el magadba a Miatyánkot.

A betyár lehajtott fejjel mormolta az imádságot, aztán megszóialt tompán:

— Misa bácsi!... Ne vérezze be velem a kezét! Adjanak ide egy pisztolyt, majd én végzek magammal!

— Köszönöm fiam! Adjatok pisztolyt neki!

— Bocsássanak meg nekem!

— Megbocsátunk!

— A banda is!

— A banda is.

— A gulyások is!

— A gulyások is.

A pisztolydörrenésre berohantak a csárdaszépek és hangos jajveszékéléssel borultak az elfekvő betyárra. Aki nézte az ivó mennyezetét, a halált várva, de szemei lassanként elhályogosodtak.

Az öreg betyár elérzékenyedve dörmögte:

— Csak sirassátok, sirassátok! Ha volt is bűne, megszenvedett értel!

Aztán intett a legényeinek, odamentek a sárga halotthoz, megfogták szépen és fölfektették az egyik hosszú padra.

— Koporsót köll hozni: kinek van a leggyorsabb lova?!

Mizsei fölállt és komoran mondta:

— Nekem.

Öreg Nömös csodálkozva nézett:

— Hm... Azt gondolod?

— Azt.

— Hát menj, ha igaz ember vagy!

— Az vagyok.

*

Az asszonyok már csöndesebben sírtak. Mint vihar után a sűrű csöndes eső. A többiek meg körüülték a ravatalt és töprengve hallgattak.

Künn felhőjárásos őszi éjszaka volt, meg-megzörgette a szél az ablakot. Az ivó sarkában fúvószenekar gunnyasztott. Hangászok hatan, meg a karmesterük. A bandavezér odaszólt halkan:

— Ulrik!

A cservenkai sváb karmester odalábujjhegyezett hozzá:

— Parancs!

— Ősmeritek a zsoltárokat?

— Hogynel!

— Alljatok föl!

A zenekar fölállt félkörben, elejbök Ulrik karmester, kérdőleg fordulva a bandavezér felé.

— Immár gyarló testem...

Elkezdtek letompítva, fátyolozott halkán:

Immár gyarló testem,

Mint magot elvetem:

A sírba szállván...

Thurzó Sándor volt zenészmester kisklarinéton prímét rítt. Csilingelő hegyesen, minő az asszonyi sírás. Halász B. József meg mélabúsan zokogó nagyklarinéton terccel kísérte. Mélykúti György a kontrát lüktette „b” trombitán tompán, mintha lenne beteg szív vergődése. Takács József meg az „sz” fúvón brácsázott lélekbevágóan. Végül Orbán Gergely nyakbaakasztós nagybumbardójával ágyúzott szomorúságot.

A szél elkushadt az ablakok alatt. Hallgatózott. Irigykedve leste a hangok harmóniáját: az összjátékot és az ütemet, amihez nem értett.

A betyárok magukba mélyedtek. Usszegörbedt testükben fölzokogott a nyomorult lélek, ez a rothadó roncs. És kívánni kezdték az élet szennyétől megváltó halált: csöndes keblét a temetőnek.

*

Mizsei meg már jött robogva a koporsóval. Az ökörfarkkórós hallgatag völgyekben tompán dübörögtek lova patái. S az árvalányhajás dombokon olyan volt, mint a száguldó halál a koporsóval.

Üreg Nömös nagyot csodálkozott, ahogy a koporsó födelét fölnyitotta: szízig volt fehér őszirózsával.

- Koszorúknak hoztam.
- Embörséges ember vagy!
- Szomjas vagyok.

A halottat fölgravatolták az ivó hosszú asztalán. Két betyár odaállt fejtől díszörségnek, s az asszonyok elkezdték kötni a koszorúkat.

A többiek összeültek s ittak egyetlen szó nélkül. És Mizsei talán sose érezte magát olyan jól és anynyira megelégedettnek, mint ez alkalommal.

A betyár a ravatalon, a komor társak, a pásztorok, a koszorút kötözgető szipogó szépasszonyok még az ő vasidegeinek is munkát adtak. Úgy érezte magát, mintha langyos vízben ülne nyakig. És ivott, mint a kefekötő. A zenekar is megszólalt. Elfújták halkán, szaggatottan, elhalón a negyvenedik zsoltárt:

*Az embereket Te meghagyod halni,
És azt mondod az emberi nemzetnek:
Legyetek porrá, kik porból lettetek!
Mert ezer esztendő Előtted annyi,
Mint a tegnapnak ő elmulása,
Vagy egy ének rövid vigyázása...*

*

A koszorúk elkészültek. Elhelyezték őket a ravatalon. A menyecskék megint hangosabban sírtak. Vén Nömös intézkedett.

— Fogjatok ásót leginkább ketten, cszt ássátok meg a sírt, amoda a harasztos bercelben, a vadkörtefa tövéén.

Két betyár elindult lehajtott fejjel. Mikor visszajöttek, az öreg fölállt:

- Temessünk!
- Mindenki fölkerekedett...

— Legelől a zenekar megyen! Ti négyen viszi-
tek a koporsót! Utána a menyecskék haladnak a ko-
szorúkkal! Osztán mi gyüvünk egybe!

A koporsót vállra vette négy betyár s elindult
a különös temetés, élen egy istállólámpát lóbáló üveg-
mosólánnyal.

Mert cudar sötét lett. Az eső is elkezdett sze-
mezni, csak úgy csetlettek-botlottak a koporsó után.
Igazi betyárhoz illő temetés volt.

Leeresztették. Aztán ráhúzták a földet. Az öreg
Nömös csak ennyit mondott a legényeihez búcsúza-
tónak:

— Ebből is láthatjátok, hogy csak mindig a leg-
jobb az egyenes út... Még ha betyárnak is hívják az
embört.

A két halasi csikós, Paprika Béni meg Tegzes
Bandi összesúgott, aztán az előbbi Nömöshöz for-
dult:

— Nömös Mihál!

— No!

— Ne hogy elkongassuk?!

— Hát ha mögtisztelitek!

A két csikós levette válláról a karikást és ki-
bontotta. Aztán elkezdtek kongatni a hosszú ostorok-
kal, mert pusztai népeknél ez így volt szokás. Kon-
gattak egy kisleány óráát, aztán visszaballagtak vala-
mennyien a csárdába.

De akkor már Mizseinek a szeme folyvást a Pója
Zsófin járt, csak úgy falta nagy ehetnékjében.

Asztalhoz telepedtek, miközben öreg Nömös így
szólt:

— Most osztán mögöljük a szögény Sándor lako-

dalmát, ahogy az dukál. Süssetek, főzzetek menyecskék, hozzátok a bort, a hangászok is idegyűjjenek!

Ebben az időben ugyanis a volt a szokás, hogy ha fiatal legény, vagy leány halt meg, a társai és a társnői megtartották a lakodalmát.

A zenészek kört álltak...

— No, a kedves nótáját!

A karmester intett:

Eccaka volt, amikor én születtem,

Nem igazi anya nevelt föl engem!...

Ugy nőttem föl, mint az erdőn a gomba,

Lovat loptam tízesztendős koromba!...

A betyárok összehúzott szemmel néztek maguk elé. Hallgattak. Mizsei meg bőrszivart kotorászott elő, rágyújtott, aztán sűrű baritonján beledalolt a nótába:

Hej de: úgy nőttem föl, mint az erdőn a gomba,

Lovat loptam tízesztendő koromba!

Az anyja ölében se érezhette volna magát jobban. Mintha csak a lelkére szabták volna ezt a szörnyűséges lakodalmat.

Addig-addig nézte Pója Zsófit, az meg őtet, hogy egyszerre csak egymás mellett ültek.

Zsófi szömrészen hallgatott. Mizsei megnézte, mint újkaput a borjú. Egyszer csak nagyot sóhajtott a Zsófi:

— Jaj de nagy szomorúság is ennek a szegény Sándornak az esete!

— Az a! Irdatlan nagy szomorúság!

— Osztan minő gond!

Mizsei nagyot nézett:

— Hogy-hogy gond? Hiszen már elföldeltükl!

— Ugy ám, de a gyászruhák! Azok!

— Micsoda gyászruhák? Hát rokonod volt?

— Hát éppen nem volt rokonom, de ő tartotta szegény az atyafiságot! Mostan osztán hol vőszöm én azt a sok költséget fekete selyemre, bársonyra, pántlikára! kesztyűre, fekete harisnyára.

— Hujnye, de mindön sok fekete. Hát idehallgasd: írjál föl mindönt, amire szükséged van, egy cédulára, oszt holnap majd én kihozom a városból!

— Hogy az én istenöm is áldja meg! De akkor tén a varrónőket is kihozhatná!

— Azt is kihozhatom, csak egyet mondjál. Edős-e a szőlő, vagy savanyú?

— Edős hát, hogyha maga kérdi, galambom!

— No akkor lesz minden, a tetejébe még varró-cő is!

Vacsora után kezdődött a tánc. Az igazi lakodalom. Rakták a három menyecskével, legelől Mizsei, aki híres táncos volt.

Nem volt a szomorúságból már mutatóba se s az egyik fölivott csikós folyton azt hajtogatta:

— Ha kérdik majd tőlem, hogy ösmertem-e a derék Sebestyén Sándort, hát azt fogom mondani, hogy má honne ösmertem vóna, hászen ott táncoltam a temetésén!

Közben akkorákat csuklott, hogy a nyakát majd kitörte.

De legjobban mulatott Mizsei.

Fej, vagy írás?

Mizsei csakhamar szabadúszó lón a pusztacsárákban. S egyik csárdabeli szépség a másik után lett a szeretője.

Nem mintha talán a csárdásdámák mindezideig csak ő rá vártak volna, hanem egyszerűen azért, mert a derék Mizseinek, ami az adást illeti, könnyebb keze volt még a betyároknál is. Úgy szórta a pénzt, a pántlikát, meg a selymet, mint a magvető a szemet az abroszból. Hogy a csali menyecskék szinte nem győzték fölhabzsolni. S a szerelem csak annyiban volt beiktatva a dámák programjába, amennyiben a Mizsei ostoba hiúsága azt szükségessé tette.

Mizsei ugyanis elég együgyű volt azt gondolni, hogy a csárdavirágok az ő tökéletes férfiúi szépségének lesznek a hódolói, az anyagi javakat csak mellékes szerelmi zálognak tekintik. Mert közönséges elbizakodott számár volt Mizsei. Akivel szemben Bachchusz lányai a szerelmet tekintették beléptidíjnak Mizsei bugyellárisbeli valódi értékeihez.

Egyébként mikor kölcsönösen csalták egymást, egyik fél sem érezte magát becsapottnak. Mert mind a két fél csak szigorúan azt adta, aminek nem volt a saját szemében egy fikarcnyi értéke se.

Igy hullott az ölébe Mizseinek a Zöldhalmi csárda híres szépsége, Manó Trézi is. És nem úgy, ahogy Mizsei azt elképzelte, az ellenállhatatlan szerelem által sodortatva.

Benne Panni a Kőkúti csárdában, Galambbőgy Zsófi az Urgésben ugyancsak ezen az alapon áldozta föl magát Mizsei nagyszerűségének, amin a nyalka betyárok nagyokat röhögtek, jókorákat csípve a huncut menyecskéken.

Mizsei úgy érezte magát, mint egy hárembasa, aki kegyesen országol a bele szerelmes asszonynépen. S a betyárokat, meg a pásztorokat olybá tekintette, mint akik az ő alattvalói és bámulói csodás dicsőségének. Etette és itatta őket, sőt ha kifogyott a pénzüik,

még azt is adott nekik. Azok meg csak hagyták, hogy járja a bolondját, mert a sok potya jól jött mindannyinak. Lassanként összeösmarkedett az egész betyárfrekvenciával és megtudta mindről, hogy ki miben ludas.

Rigó Béni bandájával, akik mindössze hárman voltak csak, de mind a három vérdíjas. A pataji plébánost gyilkolták meg. Aztán a Lengediben a Zömbikével, akik öten voltak, kettő vérdíjas. Ezek a kiskőrösi országúton a postakocsit rabolták ki. A kísérő katonát agyonlőtték.

Fürge gyerek volt valamennyi. A legtöbbje nem ért rá megvénülni, mert felkötötték. S mindegyik leszámolt az életével, hetvenkedett, humorizált, élte világát.

Fábián Pista se volt akárki. Hetedmagával. Ő akasztotta végig a hat osztrák zsandárt a Pipagyújtó mestergerendáján a bandájával. Csak úgy passzióból. Azóta keresik, de nem igen lelik, mert uton van mindig.

Eppen Mizseihez illett ez a hányaveti söpredéknép. A rablók és gyilkosok. A lóköttő csikósok és a marhaszalajtó gulyások. Akik szerint mind nagyra-termett hősök és sokatérő férfiak valának, a két kezük munkájából élő filiszterekkel szemben, akiket igen lenézett Mizsei darutollas világnézete.

A juhászok közül különösen a tázlári Gáspárt, Meskót és Lefántit kedvelte. Akiről később Ráday kisütötte, hogy ők gyilkolták meg az ekkor székereken Törökország felé menekülő két szerencsétlen honvédtisztet: Gracát és Záhonyt.

De Benyák Pál gulyás is jó barátja volt. Akit később éppen az ő buzgalmiából Halason akasztottak. Ürge Misa már egészen rendes ember volt. Nem

is akasztották föl, csak életfogytiglani fegyházra volt bűntetve.

Alig fordult kettőt az esztendő, Mizsei fényes csillaga kezdett meghomályosodni.

Már tudniillik a birtokát elárverezték. Maradt még a szőlő meg a kőház. Meg igaz: a csárdabeli dámák is megmaradtak. S mindössze annyi történt, hogy a dámák kipoliturozott arcáról a mosoly elfagyott. Nem szaladtak már kacagva eléje, amikor a csárda küszöbén belépett. De a betyárok azok röhögtek. S a csókot csak olyan ímmel-ámmal mérték neki, nem úgy, mint azoknak, akik készpénzzel fizetik.

— Hujnye az ántiját, hászen csak most kezdem belemelegedni! Oszt már ki is törtem a nyakam? Ebbe nem lehet belenyugodni, ki kell valahogy vágni magam.

Összeült Révész Sándorral, aki éppen olyan hólyagfejű volt, mint ő, tanácskozni.

— Föl köll csapni! Vagy betyárnak, — vagy pandúrnak! — ajánlotta Révész.

— Fényes gondolat — benne vagyok! — De akkor inkább betyárnak!

— Megállj csak!

— A betyár ugyanis lophat és lop is! A pandúr azonban csak kergetőzik!

— Hát az igaz. De viszont a pandúr a betyárt nyakoncsípi vagy agyonlövi.

— Hát azt a pandúr is megkaphatja a betyártól!

— Jó, jó, hát mondjuk, hogy ami az agyonlövést illeti, a kockázat mind a kettőnél egyforma. De hát az akasztófa? Erre csak a betyár illetékes.

— Ez igaz! Ennyiben több a betyár kockázata! De több is ám a várható haszon! Mert egy jó fogás —

teszem azt a bugaci erdőnél negyven-ötven vásáros kocsi kifosztása, vagy egy kis szőröncsével öt-hat kuppec nyakoncsípése egy-kettőre úrrá teheti a betyárt!

— Mondasz valamit, Sándor, de én azért mégis csak más hitön vagyok!

— No mondjad hát!

— Idehallgass: ösmerünk csak az itteni csárdák-ból vagy nyolc-tíz vérdíjas betyárt! Akiknek minden egyesnek egy-két-háromezer forint van a fejére kitűzve.

— Hát osztán?

— Megállj má! Adjuk csak ezt össze. Kezdjük Rigó Bénin, meg a két társán, akik a pataji papot lőtték agyon: ezeknek háromezer forintot ér a fejük. Aztán a kis Zömbik, meg a társai: ezek fejére négyezer forintot adtak össze a gazdák. Ez már idáig hét-ezer pengőforint.

— Hát a Fábián Pista, aki hat zsandárt akasztott a Pipagyujtóban? Annak egymagában háromezer forint van a fején!

— No látod! Ez már tízezer! Osztán Benyák Meg a Kis Illés Imre, akikkel ki van a tizenkétezer pengő, csak össze kell fogdosni őket, mint a csirkéket.

— Ugy ám, de ha csak úgy menne! De rostát lűnek belülünk!

— Már megint nem helyesen beszélsz, Révész Sándor! Hiszen tudnod kéne, hogy csak a vérdíjas lövöldöz, a többi csak szalad, mer nem akar vérdíjas lenni!

— Jó, jó! De a többi is beléd lű, ha megszorítod!

— Hát nem szorítom meg! Legfőntebb a sátl bottal ütöm őket, s ahogy erre rájönnek, ők se lönek.

— Hát én nem bánom. Fölcsapok akar így, akar úgy. Ahogy neked tetszik!

— Hát tudod mit, itt van egy forint, földobom, ~~eszt~~ ahogy esik. Ha fej, pandurek leszünk, ha meg irás, betyárnak állunk! Jó?

— Jó!

Mizsei fölhajította az ezüstpénzt!

— No nézzük!

— Fej!

Ha a kutya folyton istállóban bujkál, az amóniákszagtól lassanként elveszti szaglását.

Ez az eset történt Mizseivel is: a naplopó, részeskedő, céda élet lassanként megölte a lelkét. Elvesztette az érzékét minden szép és jó iránt, csupán az állati ösztöne után igazodott.

Abban az időben igen sok példája volt ennek, a pusztavárosokban és a pusztai életben. A kevés igényű felfuvalkodott jómód, a korlátlan szabadság, naplopás, elbizakodottság és az iskolázottság okozták ezt a minden fegyelmet felrúgó megátalkodottságot. Ami csak az általános védkötelezettség behozatalával ért véget, mikor a katonának bevonult tábor legényeket kegyetlen verésekkel tanították meg becsületre.

Mindig az ártatlan szenved

Se Mizseiben, se Révész Sándorban nem volt annyi józanság, hogy föltett szándékukat elhallgatták volna. Hanem ennek is, annak is elujságolták bizalmasan, hogy pandúrnak állanak, már be is nyujtották a folyamodványukat. Még azt se hallgatták el,

hogy föltett szándékuk összefogdosni a vérdíjas betyárokat, hogy némi friss pénzhez jussanak további mulatásaikhoz.

Nagyot néztek a dali betyárok, mikor az eset a tudomásukra jutott. Sőt nagyot is káromkodtak.

— Ezért lebzselte lát Mizsei közöttünk, hogy ki tanuljon bennünket, az igön utolsó!

Aztán nyugtalankodni kezdtek. Nemcsak azért, mivel Mizsei rettenetes erős, azonkívül kitűnő lovas is volt s a bátorságánál csak az ostobasága volt nagyobb, hanem azért is, mivel ismerte minden titkukat, csínjukat-binjukat, uttalan utait, rejtekhelyeiket, összeköttetéseiket a pásztorokkal és az orgazdákkal, úgyhogy veszedelmesebb ellenséget már nem is zúdíthatott volna a fátum a nyakuk közé.

Különösen a vérdíjasok dühösködtek. Szinte érezték az akasztófa szagát. Összedugták az orrukat a Falkafogyasztóban, hogy megbeszéljék a teendőket.

A nagyivóból kikergették a fuvarosokat, a vándorlegényeket és az ablakostótokat; csak Pója Zsófi maradhatott benn, hogy az ajtónál őrködve, visszakeresse a beigyekvőket.

Rigó Béni vitte a szót, azon a címen, hogy a legöregebb. De voltaképpen azért ágált, mert ő féltette legjobban a bőrét, amely színehagyott és viseltes volt. Fábián Pista meg is kurgatta érte az öregot:

— Mit félti annyira azt a kiszolgált életét, Béni bácsi, hát nem lopott még ölöget?!

— Nem hát! Még tőled se loptam!

Nevettek.

— Ha még okos ember volna — kesergett Rigó,
— de olyan mint a vak légy: neki fog menni pisztolynak, puskának!

— Mit bánja azt maga? Agyonlúvi! Egysző má' úgyis halálra van ítélve, hászen vérdíjas; kétsző meg úgy se tudják fölakasztani!

— Ujan lova van annak — mondta a jeles Zöm-bik, — hogy ha jókedve van, hát báránytáncot jár!

— Hát az meg mi?

— Mind a négy lábával egyszerre rúgja föl magát a levegőbe!

— Úgy ám! Oszt amikor odaköti a városháza elé, százak szaladnak össze a csudájára!

— Kánya a neve!

— Úgy a!

— Maradjunk csak a gazdájánál!

— Ahhát!

— Vagy ő pusztít el minket, vagy mi bánunk el vele!

— Hátha ránk éhözött, törné ki a nyavalya!

— Oszt aminő makacs paraszt, nem is lehet szót érteni vele!

— De nem ám! Mer' pénz köll neki a dámákkal!

— A bőrünkön át!

— No messze még odáig! Majd csak elföldeljük.

— El, el — oszt magára vethet.

— Csakis!

— Szép szóval nem megyünk vele semmire!

— Semmirel

— Hát majd másképp próbáljuk. — Holnap lesz István napja, hát majd a Fábián beüzen hozzá, oszt meghívja ide vacsorára!

— Hát osztán?

— Osztán majd verekedést kezdünk, oszt a dulakodásban valaki ódalba lövi.

— Ejnye az ántiját, e nem rossz. Hogy oldalba lövik?

— Csakis. Ez annak a rendje.

— Ki lesz az a valaki?

— Azzal te ne törődjél! U'se tudod meg!

Mindenki helyesölt s csak még annyit tettek hozzá, hogy a gulyásokat, meg a birkásokat is meghívják, hogy annál nagyobb legyen a dulakodás és annál kisebb az egyre eső felelősség.

Aztán iltak még egyet s utána széjjelszármaztak, mint akik dolgukat jól végezték.

— — — — —

Pólya Zsófi gondolkodóba esett:

— Hogy is csak?... Ha holnap eljön, agyon lesz löve, vagyis meghal. Ha nem jön el, nem lesz agyonlöve, azaz pandúr lesz. Összefogdossa a vérdíjas betyárokat, fölszedi a salláriumot és szépen idehordja. Mi lenne hát, ha beüzennék neki, hogy ki ne jöjjön holnap, akarhogy hívják! Ez szép cselekedet is lenne tőle, azonkívül adósommá lenne az életével... S ha hálátlanak bizonyulna, joggal kevernék egy kis

padragulyát a poharába. Alszom rá egyet. Hisz' úgyis
létező van.

— Hajnalban a küldönc bement a városba és meg-
hozta az üzenetet:

— Köszönöm a meghívást, ott leszek napszálltán!
Mert akkorára szólt a meghívó.

A Zsófi meg csak ette, rágta magát:

— Üzenjek, ne üzenjek?

Nem tudta elhatározni magát.

— Ha nem üzenek, agyonlövök. Vége a vérdíj-
nak. De ha üzenek és nem jön ki, akkor meg úgy
lehet, velem végeznek a dühükben.

Végre elhatározta magát:

— Menjen minden a maga útján! Nem üzenek!
Ugyis úgy borzongat folyton valami, mintha csak
a halál sugdosna a fülemben!

Früstöktájt bebukott Mizseihez a Pója Zsófi
egyik italosztó menyecskéje — és elmondott mindent.

Szerelmes volt Mizseibe és éjfélről mostanáig
szaladt és bugdácsolt idáig, folyton attól tartva, hogy
utána jönnek és agyonverik.

Mizsei nagyot rikkantott örömében:

— Jösszte a polgármesterhez!

S mikor a polgármester kihallgatta a menyecs-
két, hívatta az irnokot és azonnal lediktálta és aláírta
Mizsei pandúrhadnagyi kinevezését.

Rohant egyenesen a szabóhoz, elkészíttetni az uni-
formisát. S csak úgy sebtiben szólt oda a menyecské-

nek, hogy jobb lesz, ha azonnal fölmegy Pestre ~~szé-~~
kácsnénak, mert itt menthetetlenül agyonverik.

A szabótól elment a laktanyába és maga elé rendelte hat pandúrját.

Valamennyien irgalmatlan vén sasok voltak. De egy se mérközhetett volna Mizsei kegyetlenségével.

— Mikor besötétedik, megközelítjük a csárdát! Értjük?!

— Értjük!

— Ti lovon maradtok, én meg leszálllok a lóról, odamegyek az ivó bejáratához oldalt, ezzel a csáti bot-tal!

— Mikor odaértem, egyötök lejön a lóról, megkerüli a csárdát és fölgyújtja. A többi aztán már az én dolgom, meg azé a csáti boté. Majd én leütöm sorra, aki kijön, ti meg összekötöztetek valamennyit.

— Hát a strázsa? — kockáztatta meg valaki.

— Strázsa nem lesz, mert gulyások meg csikósok is lesznek.

— Vagy úgy!

— — — — —
Minden a szabón múlt. Aki elszámította magát. Azt hitte, hogy napszálltáig elkészül az egyenruhával, oszt pedig a csodát! A sok vitézkötés, meg a százhusz pityke fölvarrása kibabrált vele.

Pedig délután már Mizsei is segített neki. Beült hozzá egy patronos nádpálcával és minden öt percben a füle közé rittyentett:

— Igyeközz, boldogtalan!

Hol neki, hol a segédjének, hogy csak úgy cikázott a por a műhelybe besütő verőfényben, de hiába.

Már éccaka tizet ordított a toronyablakból a strázsa, s a polgárok annyira aludtak, hogy halálnak is beillett volna, mire az angyalbőr elkészült.

A betyárok is türelmetlenkedtek. Ki-kiálltak a csárda elé és káromkodva nézték az országot.

— Ha máma kicsúszik, vesztett ügyünk van!

— De mennyire az!

Közben lement a nap, mire rettenetes düh fogta el valamennyit. Még a pásztorokat is, akik tudtak a szándékról.

— Hát nem gyün! Megorrozta a pecsenyeszaggot!

— Valaki besúgott bennünket!

— De ki?!

— Hát leginkább a Zsófi! Ő volt csak jelen a megbeszélésen!

— Mondasz valamit!

— Meg ütet pénzölte az a Mizsei, hát neki áll érdekébe, hogy értesítse!

— Hát így igaz! Magam is ammondó vagyok!

— De akkor ki is hámozzuk a bőréből!

— De ki ám! Magam is azt mondom!

— Megálljatok má'! Hívja be valaki azt a Zsófit! Behívták...

— Hallod-e te Zsófi?

— Mi kéne, ha vóna?

— Nem gyün a Mizsei!

— Biz' az nem igen gyűn!

— De nem úgy van az, mer azt mondják itt, hogy te vagy a ludas!

— Melyik az a gazember, hadd kaparom ki a szömit?

— Lassan csak Zsófi! Hol van az italosztó menyecske, a Judit?

— Hát az ördög tudja! Eltűnt, mintha a föld nyelte volna el!

— Jól van Zsófi! Erigy csak a dolgodra. Nincs hiba semmi.

Zsófi háborogva elcsattogott.

— No, tudjátok-e már, hogy hogy volt?!

— Tudjuk! Ő menesztette be az italosztó menyecskéjét a városba, hogy figyelmeztesse Mizseit!

— Hát látod, etanátad!

— Az anyjának azt a!

— Nohát, ez partnak vitt bennünket!

— Maga a hibás Rigó Béni bácsi, minek tűrte meg az ivóba tegnap!

— Ejnye az apád ragyogó csillagát, hát mér' lett volna nekem több eszem, mint nektek?

— Nem köll egymást kurgatni, nem bennünk van a hiba!

— Hát kibe?

— Kibel! Hát ebbe a gyalázatos Zsófi!ba!

— Hát ez befűtött nekünk!

— Be, be!

— De meg is adja az árát!

— Még azt se?!

— Hát aztán most má' hogy leszünk?

— Sehogy! Széjjelmegyünk, oszt lapítunk! Várunk, hogy mit kezd. Öszt abból okosodunk, hogy mit tegyünk!

— Ugy, úgy! Majd a gulyásokkal meg a csikókkal tartunk összeköttetést. Éccaka.

— Hát ezzel a csárdásdámával mi lesz?

— Hát mi legyen?

— Ha futni hagyjuk, holnaptól kezdve minden csárdabeli asszony áruló lesz!

— Nem lesz megállásunk!

— El köll banni vele! Példaadásnak is!

— Hát megálljatok csak: gulyások, gyertek ide a sarokba velem!

A gulyások odamentek és súgtak-búgtak.

— Hát így legyen.

— Így lesz.

A négy gulyás kiitta a borát és elköszönt. Kiment. Megszorította a lovak hevederét. Nyeregbe ült. És elindult az éccakába.

Vagy száz lépést mehettek, akkor megálltak, megfordultak. Levették vállukról a karikást és kibontották.

Mikor ez megvolt, az egyik visszakiáltott a csárda felé:

— Hej, Zsófi-i-i!...

A csárdásasszony megjelent a küszöbön:

— Mi köll?!

— Hozz ide még egy pint bort!

— Hát mér' nem gyűnnek maguk? ~~Házen~~ lovon
úlnak!

— Nem akarunk visszafordulni!

— Vagy úgy!

Hozta a bort s mikor közékük ért vele, a négy gulyás széjjelugrott és közrekapta Zsófit.

A következő pillanatban aztán elkezdték vágni a hosszú kariskásostorokkal.

Egy pillanat alatt átvillant a fején, hogy ütött az utolsó órája, mikor megfizet mindenért. És csak állt, összeszorított foggal, hang nélkül.

Irtózatossá volt minden csapás, mintha tüzes vasat nyomtak volna hozzá... De az a gondolata támadt, hogy ezek a kínok megváltják minden bűnétől. Minél rettenetesebbet tépett rajta egy-egy kegyetlen ütés, annál erősebb lett az érzése, hogy ezek a pokoli kínok tisztára mossák élete minden szennytől. S ez a tudat a húsát szaggató kínok paroxizmusában odáig növekedett, hogy őriöngő kacagásba kezdett.

A gulyások megiszonyodtak a kacagástól. Megállt kezükben az ostor, aztán megfordították lovaikat és szétvágtattak a szélrózsa minden irányában.

Pólya Zsófi meg csak kacagott... Aztán végigzuhan a földön és elkezdett vergődni, haldoklani.

— — — — —
Már a betyárok is szétmentek, üresen maradt a pusztacsárda, mikor megérkezett Mizsei hat pandúrjával.

A nagyivó ki volt világítva, de nem volt benne senki.

— Mi történhetett itt?!

Bement az ivóba, végigjárta a szobákat, nem talált senkit.

Kijött a pandúrjaihoz káromkodva:

— Valaki elárult bennünket! Szétmentek!

— Bizonyosan a Zsófi!

Mizsei ránézett a pandúrra:

— Fogod be a szád?!

Aztán összejárták a csárda környékét és rábukkantak a vérben ázó holttestre.

— Hát ez meg ki?!

— Fordítsátok hanyatt!

Megtörtént.

Mizsei fölűvöltött:

— Zsófi!

— No ez jól kezdődött — morogták a pandúrok.

Mizsei betyárt hajszol

Ott rágta a zablát indulásra készen öt pandurló a laktanya udvarán. Türelmetlenül kaparva a földet. Bent meg a pandúrok tanakodtak, hogy merre induljanak. Egyszer csak kocsizörgés hallatszott az uccáról:

— Hej, Mizsei öcsém! — harsogta a lovak farától Gál István, — most gyüvök a palotai tanyámról, a Falkafogyasztó csárdánál ott mulat ám Benyák a simborájával!

Nosza föl pattant ám Mizsei hadnagy meg a négy pandúr a híradásra, nekiszaladtak az öt nyerges lónak, föl kúporodtak rájuk, azzal hajrá! Hogy az ördögbe ne! Mikor ezer forint van a Benyák fejére kitűzve! Röpültek a csikók, akár az agarak. Mintha ők is mutyiztak volna az ezer pengőre. Dombra föl, völgybe le. Mint a szellősuhanás. Elöl Mizsei, a vezér, utána, ki hogy győzte szusszal, a többi.

A Kolozsváry Sándor meg a Bibó György tanyájából álmélkodva nézték a népek. Soknak még a pipa is kialudt a szájában. Mikor a Berkes meg a Zseny Ferenc-birtokot is megszaladták, föl bukkant a fák között a Falkafogyasztó csárda nyalka kéménye.

— Széledj!

A pandúrok elkezdtek széledni, hogy körülkapják a csárdát. De Benyák sem aludt ám! Se a társa. Messziről megpillantották a kopókat, nyeregbe kaptak, aztán iszkir!

Délkeletnek vették a toronyirányt és a Darányi Mihály birtokán keresztül belenyargaltak a pusztá Eresztőbe. A pandúrok meg utánuk, mint a veszedelem... Kis fertályóra alatt végiszaladták a pusztá Eresztőt, aztán elhagyva a Vida- meg a Vince-tanyát, Tölgyesen át megérkeztek a mérgesi erdőbe. Itt se volt maradásuk. Az öt pandúr kihajszolta őket, mint a nyulat a serevényekből, mire mint a bizgatott vadlovak fölcsaptak északkeletnek a Zseny Móric pátriá-

jába, s a kőkúti csárdánál nagy sebbel-lobbal meg-
 itatva, elfordultak északnyugatnak, Zsanába.

A pandúrok mindenütt utánuk, mint a vérebe-
 ke. De már csak négyen, mert az ötödik lova lesántult.
 Ők is megittak a kőkúti csárdánál, aztán hajrá,
 utána a két betyárnak! A délelőttből délután, a dél-
 utánból alkonyat lett. De az ezer forintról nem mond-
 tak le. A betyárok ahogy nagyon szerult a kapca,
 vissza-visszalöttek. S az egyik pandúr lefordult a nye-
 regből. Erre a többiek ismét szétterültek, karéjba kap-
 ták a betyárokat és puskához nyultak. A betyárok
 itattak volna, de emezek rájuk estek, mint a dara-
 zsak. Golyót váltottak, azzal bele az éjszakába.

A lovak már kezdtek botlani. A két betyár még
 mindig északnyugatnak tartott, már Tajó pusztát mér-
 ték, elhaladták a Hofmeisztert, Baky-majort, aztán a
 boldoglári erdőt. Itt a két betyárt elszorították egy-
 mástól, Benyák belenyargalt a bodoglári buckákba,
 északkeletnek, a társa meg Tázlárnak szaladt. Ezzel
 nem törődtek, csak Benyákot nyúzták. Az ezer pengőt.
 A másik meg már megúsza a vizet, kívül volt a bajon.

Pismány tanyájánál Benyák megint északnyu-
 gatnak fordult. Bevágott a bugaci nagyerdőbe. Onnét
 is kifésülték. Mire belevetette magát a Bócsákba.
 Tudta, hogy az életéért fut, azaz, hogy már csak úgy
 esetlett, botlott alatta a fakó. Nem csoda. Déltől mos-
 tanáig — pitymallott, — nyolevan kilométert futott
 meg egy hujára a maci

De csak tovább!

Dél felé az orgoványi Tolvajosban összerogyott az egyik pandúr lova. Maradt hát Mizsei másodmagával. A lovaknak már nagyon nehéz volt a farka. Csak úgy rogyadozva, meg-megállva léptek, hörögtek, köhögtek, nyögtek. Benyák Izsáknak tartott. Közbe-közbe összelövdöztek, hogy szintúgy porzott, de egyikén se fogott a golyó. A betyár leszállt a lóról, kantáron vezette. Megkerülte a Kolontót és nekivágott Matyónak, mikor a legutolsó pandúr is lefordult a nyeregből, hasra feküdt és rögtön hozzáfogott az alváshoz.

Mikor a betyár azt észrevette, megállt. Elbújt a lova mögé és várta, hogy Mizsei düledező lován közeledjék. Megvárta olyan nyolc-tíz lépésre. Akkor fölémelte a flintát, rátette a csövét a ló hátára és célba vette a pandúrhadnagyot. Az csak jött rendületlenül. Lesunyva a fejét a ló félrefordított feje mögé. A flinta dörrent, a ló fejbelőve elvágódott — Mizsei vele.

Csönd. A betyár még állt egy ideig, lövésre tartva a töltött balcsövet. Várta, hogy mi lesz. Kecmergette a ló alatt Mizsei?

Nem kecmergett. Ott feküdt mozdulatlanul. A hold megvilágította az arcát.

— No, ez megkapta a magáét!

Megfordította a lovát, nyeregbe ült és elvánszorgott. Mert nem igen haladt. A ló fara megnyaklott folyton. No de csakhogy túl van a vadján. Csakhogy

lerázta őket. Ez a szorulása minden eddigi esetét föl-
lőzi, azt a hét meg a nyolcát ennek a keserves világ-
nak! Most elnyavalyog még a Bikatorokig, ott aztán a
fás, bokros, sűrű bercelben kialussza magát.

*

Egyszer csak úgy egy kis félóra múlva hirtelen
fölült Mizsei fektéből. Fölült és körülnézett. Károm-
kodott. Nem volt kutyaabaja sem. A lova feje fölfogta
a lövést, csak azért lapított, hogy a második porciót
elkerülje. Fölállt. Lecsatolta a kardját. A ló hullájá-
hoz dobta. Aztán a nyeregkápából láncot szedett ki,
zsebre dugta és elindult a betyár nyomán. Holdvilág-
volt. Vezette a harmaton csapott nyom, mint a pa-
rancsolat.

Nevetett.

Mikor megérkezett a Bikatorokhoz, bement a se-
revénybe, irtózatoss hortyogás fogadta. Arrafelé tar-
tott. Ott aludt ülve, hátát egy vastag nyárfának vetve
— Benyák. Aludt a lova is hosszan elnyulva, de a
kantárt súlyos álmában is két kézzel szorongatta a
Pista.

Mizsei odalépett hozzá. Összeláncolta a kezeit és
elszedte fegyvereit. Nem hogy a betyár, de még a ló
sem ébredt föl. Olyan irtózatossan el voltak törődve.
Mizsei előhúzta a makrát. Tömött, kicsiholt. Aztán le-
ült egy pocoktúrásra és hagyta aludni őket.

Izsák felől pitymallott.

Fábián Pista

Mikor feléből-harmadából már összefogdosta őket, még egy utolsó próbálkozásba fogtak a megfogyatkozott vérdíjasok. Összejöttek a Pipagyujtóba és elhatározták, hogy egyiküknek rá kell szólni, ha kell az életét is, hogy a többit megszabadítsa a pandúrhadnagytól.

A feladat az öreg Rigóra hárult — sorshúzás szerint. Aki ónossá vált, ha csak a nevét is emítették előtte, annyira rettegte a pandúrhadnagyt.

Kacagtak is a vérdíjas betyárok az öreg kétségbeesésén, aki elsírta magát a nem remélt megtiszteltetés fölötti rémületében.

Fábián Pista állt aztán helyt, lecsillapítva a vergődő öreget:

— Ne iszonyodjék annyira, Gyurka bácsi, majd én vállalom a hadnagyt!

Öreg Rigó csaknem kezét csókolt neki. A többiek meg kacagtak az eseten.

Kemény ember volt ez a Fábián. Olyan negyven esztendő körüli. Szép, barna, megtermett csikós... Akit valami halálosan végződött verekedés sodort az akasztófa elől a rablógyilkosok közé. Nem csoda hát, ha elúnta a bujkálást a mélyen lenézett pandúrhadnagy elől, aki emberség dolgában kapcsorog se lehetett volna a csizmájában.

Olyan emberséges ember volt, hogy még meg

és üzent a pandúrhadnagynak, hogy vigyázzon, mert mindig a sarkában lesz és amint csőre kaphatja, végez vele!

Ez köllött Mizseinek... Egy ilyen elszánt, veszedelmes ellenfél... Mikor hírül adták neki az üzenetet, cigánykereket hányt örömben és ezekre a szavakra fakadt:

— Na, végre akadok egy igazi betyárra, aki szembe száll velem! És úgy lehet, agyon is lő, mikor már azt hittem, hogy, pandúr voltom dacára, százéves koromban fogok meghalni végelgyengülésben.

Aztán elindultak. Ez is, az is. Fábián egyedül, Mizsei két pandúrjával.

Es elkezdtek kergetni, keresztezni, oldalazni egymást, a végeláthatatlan, hallgatag pusztán... És vittek véghez olyan idegvesztő, ravasz taktikázást, hogy még Pesten is fölfigyelték rá.

A pandúrhadnagy a két pandúrját elővédnek használta... Végiglovagoltatta minden gazos árkon és beleugratta minden árnyas bercelbe őket, de megtiltotta nekik, hogy lőjenek. Nem gavallériából, hanem csak mivel ő akarta megfogni vagy agyonlőni Fábiánt.

Akit mikor legjobban keresett, ott bandukolt százszázötven méterre mögötte a lován.

Nagyot káromkodott és rálőtt, ahogy észrevette.

Az meg odaszólt neki mogorván:

— En majd csak tíz lépésről lövök rád, de rosz-
dás szögekkel, te igen utolsól!

Rávetette magát... Mire bekanyarodott egy bokorerdőbe szép lassan Fábián.

Összesen ha tíz fa volt benne, de öles gazzal... S a betyár látta őt, de a pandúrhadnagy nem láthatta Fábiánt.

Körülnyargalta a sűrűséget káromkodva... De belemenni óvakodott, mert tudta, hogy a halál fia lesz.

Végre elöntötte a méreg és elkezdett ordítani:

— Ugye, nem mersz kijönni gazember?!

Mire a háta mögül megszólalt Fábián:

— Már régen innét nézlek, hogy nem mered bedugni a bokrok közé a posád, ahol én csak körösztlő lovagoltam.

Mintha belerúgtak volna, megfordult a pandúrhadnagy.

Ott állt — egy bucka hegyén, — tőle száz lépésre a betyár.

Rárontott dühösen a pandúrhadnagy, lövésre tartott fegyverrel. Mire megfordította lovát a betyár s leléptetett a domb tulsó oldalán s ott megfordult s várt pár másodpercig, hogy fölbukkanik-e a pandúrhadnagy a dombtetőn, hogy csőre kaphassa.

De az is élt a gyanúperrel: nem ment neki, hanem csak elkezdte megkerülni a buckát.

Amit a betyár múltó pillanatról rögtön észrevett és elnyargalt.

Nem is látta már aznap Mizsei.

Utoljára maga a pandúrhadnagy se hitte, hogy az, aki üldözi a betyárt, az meg menekül előle. Mert folyton ott lógott a nyakán, jobbról, balról, előlről, hátulról kerülgette.

Éjszaka rendesen Mizsei volt az, aki elúnta a tülekedést. Lenyergeltetett valami kopár dombon, meg-
 itte pandúrjaival a tarisznyavacsorát, nagyot ivott a boroskulacsból, azzal fejét a nyeregbe nyugtatva s a lópokrócba csavarodva pihenni tért, amíg a pandúrjai a holdas éjben fölváltva strázsálták.

Fábián még ilyenkor se hagyott békét neki. El-
 kezdte lován kerülgetni a dombot, mindig közelebb közeledett, míg a riadozó pandúr fölkelte a gaz-
 dáját.

Ilyenkor az ébredő pandúrhadnagy dühösen rá-
 bövöldözött Fábiánra, aki megvetőleg kiáltotta oda:

— Lászik, te igen utolsó, hogy nem a magad
 gorát tékozlod!

Fábián azon volt, hogy a bokros, sügelyes, sere-
 vényes helyekre csalja Mizseit, ahol megbújva be-
 várhatja puskavégről. De a pandúrhadnagynak, ha
 nem is volt iskolázott esze, meg volt benne a vadállat
 természetes ösztöne, a helyzet pillanatnyi fölismerése,
 amely jobban és gyorsabban tud sugálni a természet
 agyaras fiának a tanult ember legrendszeresebb gon-
 dolkodásánál.

Mindig pillanatnyilag cselekedett. Nem az esze,

hanem a természetes ösztöne szerint. S ez az ösztön gyorsabb volt, mint a higgadtabb betyár elgondolása.

Ugy viszonyultak egymáshoz, mint a farkas és a kutya. Mint a vadállat a háziállathoz. De a vadállat nem a betyár, hanem a pandúrhadnagy volt.

Szorongatottnak mégis a pandúrhadnagy volt mondható, mert a betyárt, dacára, hogy üldözte, nem tudta lerázni a nyakáról.

Igy azonban semmire se mentek egymással. A folytonos közelség és szembenézés lehetetlenné tette, hogy legyőzhessék egymást.

Erre mintha csak összebeszéltek volna, egy szép napon hátat fordítottak egymásnak s az egyik elvágatott vagy ötven kilométert északra, a másik ugyanannyit délre.

De már ekkor az egész vármegye őket leste, nézte. Mert mindenki érezte, hogy most dől az alföldi betyárok sorsa.

Ismét visszafordultak egymás ellen. S leselkedve, bújva, az erdőket, kukoricásokat kerülgetve, hol meg ezekben meghúzódva kutatták egymást.

Mind a kettő azt szándékolta, hogy először pillantsa meg a másikat, hogy aztán meglapulva, közelvárva, agyonlőhesse.

De így se bírtak egymással. Mert lovon nem lehetett bujkálni, hamar meglátták egymást, s a veszedelmes helyeket, ahonnet kilövés volt, elkerülték.

Most aztán megint megmutatta a pandúrhadnagy, hogy minő pokolfajzat.

Leszállt a lováról, átadta a két pandúrjának — és mindenestől hazakergette őket.

Csak a karabélyát tartotta meg. Semmi egyéb. És elkezdett csúszva-mászva, bokortól bokorig lap-pangva leselkedni a betyárra.

Csak idő kérdése volt, hogy közvetlen közelből csőre kaphassa és agyonlője. Semmi egyéb.

Igen ám, ha csak *sullogók* is nem lettek volna a bonyodalmas pusztán. Akik már azt is megfigyelték, mikor a lováról leszállt a pandúrhadnagy. S néhány óra múlva már Fábián is tudott a dologról, bekötötte a lovát az egyik tanyába s elindult — szintén gyalog.

Erdemes megismerkedni a sullogókkal is. Ezek voltak a pusztá sakálai. A tolvaj, betyár, orgazda, csárdatartó, mind csak kistiska volt hozzáképest, mert ez nem lopott, nem rabolt, nem csalt, nem kockáztott az égadta világon de semmit, hanem csak mint a dögkeselyű, vagy mint a gyáva hiéna árokból, kukoricásból, bozótokból vagy a fák hegyéről éjjel-nappal a tolvajokat, betyárokat, orgazdákat, meg a pandúrokat leste.

Rendesen valami elcsapott, kivénült vagy elbujdosott gyáva pásztor volt, aki betyárnak állani nem mert, vagy koránál fogva nem tudott, de ismerte a pusztának minden zegét-zugát, emberét, huncutságát s ezt a félelmes tudását kamatoztatta.

Ha fűszál rezdült, ő már észrevette. Földhöz nyomott füllel hallgatta a távoli lódobogást. Beleszimáztolt a szélbe és megérezte a fűtszagot. Megmondta mérföldekről, hogy mi veri az úton a port: kocsi, lovas, szarvasmarha vagy nyáj.

Kiszagolta, hogy ki, honnét és hova hajtja a lopott jószágot. Aztán elárulta a lopást a károsultnak vagy a pandúrnak, vagy magukat a tolvajokat, betyárokat, orgazdákat zsarolta meg, ahhoz képest, hogy honnét fcslett a több.

Az is előfordult, hogy az egyes lopásokhoz szerződtették őket. Ilyenkor az elhajtásoknál meg a csapvesztéseknél elő- vagy utóvédül szolgált s ha pandúr vagy károsult közeledett, eléjük ment és hamis nyomra vezette őket.

Se a pásztorok, se a betyárok, se a pandúrok nem boldogultak nélküle. Mert keresztülhúzta számításait. Besúgta egyiket a másiknak, vagy félrevezette őket.

A vége rendesen az volt, hogy mint a kutyát agyonverték és elásták valami hallgatag, borongó völgyben.

Egy ilyen sullogót vett elő a pandúrhadnagy és száz pengőforintot ígért neki, ha kezére játssza Fábiánt.

Ez olyan pénz volt abban az időben, amiért már házacskát lehetett venni... Vagy egy-két hold földet,

ami biztosítja a megélhetést. A sullogó hát habozás nélkül kötélnek állt.

Fölkereste a betyárt és fölajánlotta neki, hogy ötven pengőért olyan helyre vezeti, ahonnét néhány lépésről agyonlőheti az arra elhaladó pandúrhadnagyot.

Fábián első felháborodásában el akarta kergetni a gazembert, de aztán megvillant a fejében, hogyha nem fog vele megegyezni, akkor a pandúrhadnagnak fogja megtenni ugyanezt az ajánlatot s ezzel őt vezíti el. Mert a pandúrhadnagy gondolkodás nélkül odaveti neki az ötven forintot.

Ha tudta volna a szerencsétlen, hogy a pandúrhadnagy már meg is állapodott a sullogóval.

Valami belső ösztön azt mondta neki, hogy rántsa el a pisztolyát és lője keresztül. De leküzdötte magát — és megbeszélte a dolgot a sullogóval.

Holnap déltájt találkoznak a bugac-széli Tüskevárnál, Móricz-puszta felől. S a sullogó elvezeti Fábiánt arra a helyre, ahol várnia kell.

Minden így történt. A pandúrhadnagy a Tüskevárbán lesbeállt. S mikor a sullogó elvezette mellette Fábiánt, egyetlen csapással leütötte. .

Aztán vasat rakott rá s mikor magához tért, bekiszérte Izsák községbe.

Ölomszürke volt az ég s a novemberi szél élesen vágta a havasesőt. S az izsáki piacon, egy öreg eper-

fához kötött hosszú vasbilincsláncon, szótlanul tűnődött körülvéve szájtátók gyűrűjével Fábián Pista.

Tehetetlen volt, mint a szárnyatört sas. Szembe fordult a zimankóval és hagyta, hogy hűtse a szél, a havaseső, amibe belebámult meg se rebbenő szemmel.

A környülállók próbálták szólítgatni. De Fábián Pista csak elnézett a fejük fölött és hallgatott.

Gyönyörű szálas, komor, őspásztor jelentkezésében úgy állott közöttük, mint az ércszobor.

A szanki pusztabíró közeledett. A betyár meglátta — nézte. Elkezdtek beszélgetni a szemeik.

Végre a pusztabíró megszólalt:

— De szép szál ember vagy te Pista, de kár érted!

Mire Fábián még jobban elborult arccal, komoran válaszolt:

— Egyszer akartam jobb érzésem ellen cselekedni, azért is az életemmel fizetek!

A sullogóra célzott s ez volt az utolsó szava. Többé nem tudta megszólaltatni senki.

Másnap Kunszentmiklóson kivégezték.

Mizsei halála

Mizsei betyárhajszájával vége is szakadt az igari alföldi betyáréletnek. A még életben maradt vérdíjasok elmenekültek idegenbe, csak a kapcabetyárok dühöngtek. A pandúrhadnagynak porba esett a pecsenyéje.

Az a néhány ezer forint, amit mint vérdíjat be-
zsebelt, amilyen bitangul jött, olyan bitangul is ment
el a menyecskékre. S ahogy fogyott az abrak, úgy vált
hideggé és távolba nézővé a menyecskék cleddig bár-
sonyos tekintete s még a kapcabetyárokat is többre
nézték Mizseinél. Hovatovább nem maradt egyebe a
pandúrhadnagynak a szükös fizetésnél, meg a háta-
lovánál és kezdtek maguk közül nagyon is kinézni a
csárdaszépek.

*

Nevezetes hátasló volt ez a Mérges. Mikor Kánya
lovát Benyák kilőtte alóla, akkor vette a kisszállási
uradalom méneséből a pandúrhadnagy. Olyan széle-
besen futni, meg olyan irdatlanul merészeket ugrani
nem tudott a kunságban paripa egy se.

Télbe forduló Katalin napján, ahogy a szárn-
adók behajtották a sok gulyaménest a vásárlásra, hogy
a gazdák széjjelszaggassák teletetés végett, a Békás-
csárdában a pásztoroknak valóságos sokadalma támadt,
ahogy a pandúrhadnagy korláthoz kötött Mérgesét
csodálták.

A bátrabbja meg is instálta Mizseit:

— Ha mög nem sértöm a hadnagy urat, nem el-
adó a Mérges?

— Nem eladó!

— Pedig ügön csak megfizetném...

— Nincs annyi pénze a kunságnak!

És elfordult a pandúrhadnagy büszke hallgatás-
sal, hogy elejét vegye a szószaporításnak.

Pedig fájt a foguk a pásztoroknak a keselyre igen. Különösképp a számadóknak. Akik mint afféle betyárcimborák, orgazdák, megymás, rendesen tartottak egy-két igen szaladós lovat, amit egy-egy merész vállalkozásra a betyároknak feles haszonra kölcsönöztek.

Dehát hasztalan volt a sóvárgás. Ha egyszer nem volt az a pénz, amiért a pandúrhadnagy a híres hátastól megvált volna. Most aztán, hogy elfogyott a pénze, kezdett a világ sorsa megfordulni. Hírül adták a pandúrhadnagynak, hogy a darázsderekű Bene Panna, aki a kőkuti csárdában mér, csalja a hátasmögött egy jóvágású szögedi betyárral.

Elbúsulta magát a pandúrhadnagy, oszt szömre való hányást tett a Panninak. De az se hagyta magát, hanem egyenesen a szemébe mondta, hogy aki nek nincs módja gyöngyös viganóra, meg selyem suhogóra, az ne kereskedjék az asszonyi hűség körül.

— Hm... Hát így vagyunk? — mordult föl a pandúrhadnagy. Azzal fölállt a székről, nyaka köré csördített vagy kétszer a menyecskének, aztán kiment a lovához, felült rá, vasat adott neki és elvágtatott a város irányába. Meg se állt a vásárállási Békás csárdáig.

Katalin napja volt. A számadók behajtották a sok-sok gulyaménest a vásárállásra, hogy telettetésre a gazdák széjjelszaggassák. S a Békás csárda előtt a hadnagy Mérges lovának éppen olyan sok bámulója akadt, mint esztendeje.

A hadnagy ott búsult az ivóban, bari fejét irtó-
zatos öklére bocsátva. Ivott elkcseredetten, az egyik
üveget a másik után.

— Hej, azt az ántiját is annak a Bene Panninak.

A számadók a másik sarokba telepedtek. Onnét
észrevételezték a pandúrhadnagyot. És összesúgtak:

— Vajjon hol szoríthatja a csizma?

Félhalkan dörögött. Csak úgy maga elé:

— Vagy talán neki van igaza? Megilleti a pá-
váskodás? Hej, korcsmáros, bort ide!

Aztán tovább tűnődött:

— Hiszen csak tellenék.

Hirtelen valami szörnyű gondolata támadt.

Elvörösödött, elsápadt, lihegett.

Bágyadtan tekintgetett tétova. Egyik kezével
megkapaszkodott az asztalba, másikban röszketett a
pohár, mikor megszólalt tompán, rekedten a számadók
felé:

— Emberek! ... Eladó a Mérges!

*

Ezzel aztán el is készült végkép a becsülete. Se
tették, se vették. Legföljebb sajnálkoztak rajta és el-
kerülték. Sőt olyan is akadt, aki a szemére hányta
a könnyelműséget. Meghányta, vetette az állapotát és
megállapította, hogy készen van: elbakalászta az életét.
Mit csináljon? Ha felkötí magát, undorodás lesz a bú-
csúztatója. Ha fegyvert fog magára, azt mondják,
hogy még az ölmet se érdemelte, amit magába lőtt.

Ex mindenkép tönkrement ez megvetett ember emléket vonja maga után, amit semmikép se akart, mert hiú volt a végtelenségig.

Hosszas töprengés után végre a homlokára ütött:

— Megvan! Na megálljatok csak! Száz évig fogjátok emlegetni Mizseit.

Eladta titokban, ami kis cókínókja még akadt és elhíresztelte, hogy irtózatos pénzt nyert a kecskeméti tőzsérektől, aminek az öröme három éjjel és három napig tartó generálisos mulatságot rendez az „Ürgedöglesztő“-ben a menyecskéknek.

— Van már pénzem — hetvenkedett az asztalt verve, — akár a szemét! Száz évig se tudom elkölteni!

A menyecskék sivalkodtak a gyönyörűségtől. S akik már kezdtek elnézni Mizsei feje fölött, ismét megsüvegezték a szerencsáját.

— A Farkas nemzeti uram ezerholdas tagját albuszom — hencegte a „Pipagyujtó“-ban, — már csak rongyos tízezer forint köztünk a különbség!

— A kutya-fáját annak a huncut Mizseinek, halottad, hogy ötszobás kőházat terveztet a kőművesekkel?

Ilyen és ehhez hasonló hírek terjengtek a városban és Mizseit megéljenezte a nép a hetipiacon.

*

Elérkezett a nagyszerű mulatság napja. Az Ürgedöglesztő ivóját zöld gallyakkal és papírzászlócskákkal ékesítette föl Samu Juca. Bandát kettőt szerződtettek,

hogy ha az egyik kidűl, a másik fölváltsa. Sűtnivalóról is bőven gondoskodtak, a sok kacsa, pulyka, liba éktelen síránkozást vitt véghez a baromfióiban. Mind a nyolc csárdabeli szépség megjelent. Nem hiányzott egy se. Hisz tömérdek pénz állt a házhoz, illetl okosan viselkedni.

Mizsei ünnepélyes arcot öltött és bajszát megsodorva, ezzel vezette be a mulatságot:

— Három nap és három éjszaka fog tartani a tánc. A negyedik nap társzekérrel Pestre megyek és mindenkinek, aki kitart velem három napig, meghozom mindazt, amit a szeme-szája kíván.

A menyecskék elkezdtek kacagni, mint a galambok és összeverdesték a tenyereiket.

— Megálljunk!... Még nem fejeztem be. Itt van nyolc cédula: Irja föl minden egyes, hogy mi mindent hozzak neki Pestről!

Ülelték, csókolták Mizseit, aztán nekiestek: írni.

*

Már huszonnégy órája tart a mulatság... Mizsei — az egyetlen gavallér — még egy pillanatra sem állt meg. Egyik menyecske a másik után szólítja táncra és nem evett egyetlen falatot és nem ivott egyetlen kortyot a huszonnégy óra alatt. A lassút tempósan rakja. Egyenes derékkal, cinelt fővel — szertartásos komolysággal, — a távolba nézve! Csak a lábai mozognak jobbra, balra, a zene ütemére. De mikor a gyors következik, megváltozik Mizsei, mintha kicserélték volna.

Elengedi a menyecske karcsúra fűzött selyemkendő derekát — nagyot rikkant, — aztán a két tenyerét összezsattintva, elkezd forogni villámgyorsan, mint az olajozott mennykő. Aztán megáll nagyhirtelen és elkapja az előtte pipeskedő menyecskét. A jobbkarjával a hátát öleli, a balkezeivel meg a jobbsuklóját szorítja — és megforgatja úgy, hogy csak úgy sivít, hasad rajta a selyem. Aztán egy veszett dobbanással ismét megáll, és elkezd forgatni visszafelé. Csattognak a tarka pántlikák, liheg a menyecske, mintha ördögök űznék és szakadozik az ezüstzsineg a gyöngyösfűzön.

Mostan aztán kezdődik a „kopogós“... A minden táncok jégesője az iménti forgószél után. Bezzeg táncol már Mizsei. Nemcsak a lábával, de a csípőjével, a derekával, a vállával, a karjával, még a bajuszával is. De a menyecske is ám! Ugy rezegnek, mozognak, toporzékolnak, hajladoznak ide-oda, mintha örület szállta volna meg őket.

A banda is megveszekedett. A pikulás pofája a repedésig feszül. A bőgős megfordított vonóval nadragolja a húrokat. A prímás őrzöngve, toporzékolva látszik. S a menyecskék esznek, isznak, beszélgetnek és viháncolnak, mint a galambok a kalitkában.

*

Már a második huszonnégy óra járja. A menyecskék egy kicsit gyűröttek, egy kicsit fáradtak, erőltetik a jókedvet. Mizsei csak táncol, mint az esze-

veszett. Nem sokat látszik rajta a huszonnégy óra, meg az, hogy már a második napja nem eszik. Int az italosztónak, elkapja a feléje nyújtott pintesüveget kiissza egy hajtásra — azzal már szólítja is Pója Zsófit.

Ettől kezdve, ha nem is evett, de annál többet ivott a pandúrhadnagy.

A harmadik nap aztán letört mindenki.

A gyűrött, tépettruhás, fáradt menyecskék — ki az asztalra borulva, ki a falnak vetett fejjel — többnyire szundikáltak. S a két cigánybandából csak egy nagybögös, meg egy cimbalmos maradt mindössze, a többi ott horkolt elcsigázottan a szérüskertben.

Mizsei már nem is nyúlt a menyecskékhez, csak úgy egyedül rakta. De ha idegen jött volna az ivóba, nem tudott volna ráeszmélni, hogy a híres pandúrhadnaggyal áll szemben. A tánca már nem igen volt táncnak mondható. Inkább volt valami megmerevedett, összetört test rémes rángása. A torkán föltépte az ingét és hörögve, tántorogva járta. Az arca megnyúlt, szögletes lőn és sárga. Az arccsontjai kiállottak s az orra meghegyesedett. Fekete karikás szemei zavarosan és értelmetlenül kereskedtek a földön és villás bajsza csurgón konyult.

A menyecskéket irtózat járta át. Rémülten bujtak össze az asztalnál.

*

Egyszer csak fölördított rekedten a pandúrhadnagy és elkezdett rekedten forogni, forogni.

Nagyon soká forgott a végén végigzuhan a padlón, szörnyű dobbanással.

Odaugrottak hozzá, felemelték és széket tettek alá. Lefordult róla... Erre végigfektették az asztalon és ecetért szaladtak. Egy napig dörzsölték, rettenetes sikoltozások között...

Nem akarták elhinni, hogy — meghalt!

VEGE

RÖPTÉBEN A VILÁG KÖRÜL

Nabukata Kawai, a
Japán vándorköltő, aki
kényelmes, lakással
berendezett autóban
járja a világot.

Az avoni hattyú

William Shakespeare-t szokták így nevezni. Életéről keveset tudunk. 1564-ben született az Avon folyó partján elterülő Stratfordban, a reneszánsznak pompát kereső, művészetet és színházat szerető korszakában. Apja valamikor tekintélyes, jó-modú kereskedő volt, de anyyira elszegényedett, hogy az adósok börtönét is megismerte. A kis Willam rendszertelenül járt iskolába, ott nem is szedett fel sokat, de később művelte magát és megtanult franciául, olaszul és latinul. Tizennyolcéves korában megnősült, elvette a nála nyolc évvel idősebb Ann Hathawayt, akivel nem élt éppen boldog, főként nyugodt házasságot.

1586-ban Londonba ment, eleinte sokat küzdött és nélkülözött. Hogy mi mindent próbált, nem sejtjük, életét már csak onnan tudjuk követni — annyira, amennyire, — amikor színész lett. Hogy a színészetet nem tartotta tisztességes foglalkozásnak és a pályára a kényszerűség vitte, bizonyítja egyik szonettje:

Ezért nevembe szégyenfolt esett.

A mesterség úgy egybeforrt velem,

Hogy festékkel mázoló keze.

Ez a szégyenfolt: színészi működése. Nem volt jó színész, nem is játszott vezetős szerepeket. Rendszerint ő volt a „szenvedő nemes apa”. Lassan részese lett a Blackfriars és Globe színházaknak és mint ilyen, házi szerzője saját színházainak. Huszonöt éven át írta azokat a darabokat, amelyekkel még most sem tudunk betelni: „Romeo és Júlia”-t, „III. R. hárd”-o., „Uelen

cei Kalmár“-t, „Lear Király“-t, „Othello“-t, Macbeth“-et, „IV. Henrik“-et, „Falstaff“-ot.

Ezek a művek halhatatlanok és ma már mindegy, hogy valóban Shakespeare-től származnak-e, vagy lord Bacon-tól, ahogy a kutatók egy része állítja. Ezek Shakespeare műveletlenségéből következtek a „strohmann“-ságra, szerintük a tanulatlan Shakespeare nem írhatta le a bölcs sorok ezreit, nem pillanthatott olyan mélyen az emberi lélekbe és nem lehetett ennyire mesteri formálója színpadi történeteknek. A kételkedők lord Bacon-ben vélik felfedezni azt a művelt, bölcs férfit, aki e remekműveket írhatta s aki, mint főnemes, nem akart színpadon szerepelni, hanem a komédiás Shakespeare neve alatt adatta elő darabjait.

Ez a vita még ma is tart, bár az ellentábor egyre fogy. Shakespeare halóporában is győz.

Shakespeare szü háza Stratfordban, a Henley-streeten.

Tulipános láda egy néger kunyhóban

Ottömösi Magyar László, Portugál-Nyugat-Afrika felfedezője életének egyik rejtélye körül érdekes fejlemények adódtak a legutóbbi hónapokban. Az örökre eltűnt magyar utazó hagyatékának egyrészét állítólag megtalálták az afrikai Kunene folyam partján fekvő Loango néger faluban.

Magyar László az elmúlt évszázad első évtizedeiben utazta be a világot. Kuba szigetére vetődött, itt mint tengerésztiszt egy rabszolgakereskedő hajójára szerződött és négereket szállított Afrikából Amerikába. A rabszolgakereskedés veszélyes üzlet volt, mert Afrikában a négereket erőszakkal kellett összeszedni és nagy csatákat kellett vívni az egyes falvakkal, míg a kellő emberanyag, egy hajószállítmány élőlény, terítékre került. Magyar László később átment Afrikába és Biheország néger királyának a lányát vette el feleségül, akivel 250 rabszolgát kapott nászajándékkul. Ezekkel nagy felfedezőutakat tett meg a sötét földrészen. Állítólag ő vezette nyomra azokat, akik Afrika belsejében az eltűnt Livingstone nevű utazót keresték. Térképei ma is használatosak, de hogy hol halt meg, hol temették el, senki sem tudja. Vagyonát és holmiját széthordták. Annál meglepőbb, hogy most Loangóban előkerült egy láda, amelynek fedelén Magyar László neve tulipánok között díszelg. A láda egy néger családé s nincs kizárva, hogy ezek a négerek a nagy magyar utazó leszármazottai. Lisszaboni jelentések szerint a láda nyomán fel lehet majd tárni a magyar világutazó életének utolsó szakaszát és nincs kizárva, hogy a sírját is meg lehet találni, s ezzel egy hányatott élet utolsó éveinek titkára derül világosság.

Hadik, a furfangos generális

Hadik András Mária Teréziát szolgálta, a császárné felette kedvelte, de nem hívta másként: az ördögös Hadik. Hadik még agg korában is csupa virtus volt, vakmerő magyar huszár, akiben legalább annyi volt a furfang, mint a vitézség. Húszéves korában lett huszár, a török háborúban már hírnevet szerzett sok merész tettevel, de az igazi háborús csínyjeit ezredes korában

követte el az örökösödési háborúban és a Nagy Frigyes ellen viselt hétéves hadjáratban. A császárnak sok borsot tört az orra alá Hadik. Egyszer alig századmagával besétált Neissen várába, csak később derült ki, hogy becsempészett visszavonulási parancssal eltávolította a vár alól a porosz sereget. Legnevezetesebb tette mégis az volt, amikor 1757-ben valahogy Nagy Frigyes seregének hátába került. Mária Terézia nevenapja volt másnap, Hadik elhatározta, hogy megprezenteli Mária Teréziát. Néhány száz huszárjával megrohanta Berlin helyőrségét, amely a front mögött tudván magát, úgy meglepődött, hogy azonnal kapitulált. A nyitott kapukon bevágtatott Berlin közepébe, hallatlan trombitálással összecsődítette a városi tanácsot és rájuk parancsolt, hogy két órán belül fizessenek a kezéhez 300.000 jó tallért, különben kő kövön nem marad a városban.

A városi tanács urai szerteszaladtak és összemarkoltak minden aranyat, ezüstöt, amit csak megkaphattak. Rohantak vissza a városháza elé, ahol Hadik és huszárcsapata lovon ülve várta a visszaté-

rőket. Az akkurátus tanácsurak a kezéhez akarták számolni a sok tallért, de Hadik kurtán rendelkezett, hogy dobják fel a zsákokat a vezetékllovak hátára. A magisztrátus engedelmeskedett, a tanácsurak maguk verejtékeztek a nehéz teher alatt. Két óra sem telt bele, Hadik már kint volt a városból a déli kapun. Éppen ideje, mert az északin akkor robogtak be Nagy Frigyes lovasai.

Lőn ebből káromkodás és fogak csikorgatása. A legbosszúsabb a császár volt, mert Hadik megint megtréfálta. Mária Terézia megörült a talléroknak, de még jobban annak, hogy ellenfelét, Nagy Frigyeszt álló két hétig ette a méreg.

Hadik mint gróf és tábornagy halt meg nyolcvan éves korában.

Sótermelés Indiában. Gandhi, a hindu nacionalisták vezére ma Anglia mellett foglal állást, de nemrég még ő buzdította honfitársait, hogy békés eszközökkel tiltakozzanak az angol elnyomás ellen. Ilyen eszköz volt a sópárlás is, mert azzal járt együtt, hogy a benszülöttek megtagadták a sóadó fizetését.

A tall, ornate wooden cross tower stands as the central focus of the image. The cross itself is massive, with its arms and vertical shaft decorated with intricate geometric and floral carvings. Below the cross, the tower's structure continues with a series of arched openings and further decorative elements. The tower is set against a backdrop of a cloudy sky. To the left, the dark, dense foliage of a large tree partially obscures the view. In the foreground, a light-colored building with several windows is visible on the right, and a smaller structure is partially seen on the left. The overall scene is captured in a vintage, slightly grainy black and white photograph.

**A világ legnagyobb keresztje
Stolberg városa
mellett áll, a
Harzhogységben.
38 méter magas,
120.000 kilogram-
mot nyom.**

Bakfiscopfok — férfifejen

Ez a hatalmas hajfonattal rendelkező férfi — cukrász egy német városkában. Senki sem tudja — ő maga sem — mire jó a fején a nőies nagy haj, amellyel csak baja-gondja lehet mindennap. Hiszen maguk a nők is örök időkre száműzték a copfot, a dolgozó, sportoló nő nem ér rá, hogy naponta a haj befonásával bíbelődjék. (Arra még csak akad ideje, hogy a szárító-borító alatt üldögéljen egy-két órácskát egy kis Dauer kedvéért. Arra is, hogy a csigafo-dorítás kínos és hosszantartó műveletét eltűrje, de erről ne beszéljünk.)

Bel- és külföldi ujságírók gyakran megintervjuolták a hosszúhajú cukrászt, de egyenes választ nem kaptak tőle. Célozgatott rá, hogy fogadalmat tett, azért növeszti a haját. Lehet, hogy így van, de lehet, hogy más a célja vele. Beszéltetni akar magáról, reklámot csinálni a boltjának. Pedig arra nem jó a hosszú hajfonat, mert a nagyközönség másmilyennek képzei a cukrászt. Rózsás arcúnak, pufóknak, szép fehér sapkával...

A gőzhajóról

Altalában úgy tudjuk, hogy a gőzhajót Robert Fulton amerikai mechanikus találta fel 1803-ban, valójában az ő gőzhajója egy találmánysorozat eredménye. Az ötletet, hogy a hajót gőz mozgassa, Papin vetette fel 1681-ben. Szerkesztett is egy kerekcsajót anno 1707, el is indult vele, de a hajósok, akik a kenyereket féltették a találmánytól, útközben törökrezúzták a gépet, őt pedig kis híja, a vízbe dobták. Később Franciaországban, 1774-ben Perron, Angliában 1788-ban Miller, Amerikában ugyanakkor Fitch épített gőzzel hajtott kis hajót, de csak Fulton oldotta meg úgy a problémát, hogy át lehetett vinni a gyakorlatba.

Fulton ötvösmesterséget tanult, de ez a szakma sehoggy sem felelt meg neki, mert ezen a téren nincs mit feltalálni. Fulton pedig született feltaláló volt, semmibe bele nem törődő, mindent változtató, nyugtalan elme, csupa fantázia és csupa ötlet. Folyton fűrt-faragott, folyton spekulált, de miként a nagy Franklin, ő is csak gyakorlati dolgokkal bíbelődött. Amerikából Párizsba vándorolt, mert arra számított, hogy a „világ fővárosá“-ban inkább talál tőkéseket, mint Amerikában. Mert akkor már a zsebében volt egy márványfűrés és csiszológép terve, egy vízzel hajtott kötéilverőgép plánuma, de izgatta a tengeralattjáró és a tengeri akna problémája is. A francia kísérletek arra ösztönözték, hogy foglalkozzék a hajónak gőzzel hajtásával. Épített is egy gépet, amelyet hajóra szerelve 1803-ban mutatott be a Szajján. A franciák

fogyatékosnak találták Fulton masináját és nem nyitották meg erszényeiket. Kis sovinizmus is közrejátszhatott, meg aztán a francia feltalálóknak nem tetszhetett az amerikai konkurrencia, el is érték, hogy Fulton összecsomagolta a terveit és visszavitorlázott Amerikába. De azért valamit profitálhatott Európában, mert otthon újabb alakban mutatta be gőzhajóját 1806-ban és íme, ez a gőzgép teljes sikert aratott. Azonnal hozzáfogtak a tervek kivitelezéséhez és nemsokára Fulton füstölő hajói közlekedtek a Hudson-folyamon. A sikeren felbuzdulva, felvetette az eszmét, hogy építsenek gőzzel hajtott hadihajót, a kongresszus el is rendelte az első gőzfregatt munkába vételét, de már ennek vízrebocsátását nem élte meg.

Szód községben régi szokás, hogy a házasságok túlnyomó részét esztendőnként egy napon kötik. Huszonhárom fiatal pár lépett egyszerre az oltár elé és esküdött örök hűséget. El lehet hinni, hogy ezen a napon a falu majdnem minden házában lakodalmat tartottak.

Vigyázzunk az egészségünkre !

Vigyázzunk magunkra elsősorban azért, hogy mértékletes életünkkel elejét vegyük a leggyakoribb betegségnek, az érlemeszesedésnek. Az érlemeszesedés tulajdonképpen kopási betegség, annak a számos, különböző ártalomnak következménye, amelynek a vérrendszer az évek folyamán ki van téve. Ezért, ha az ötvenes éveken túl jelentkezik, nem is igazi betegség.

Hogy mit lehet ellene tenni? Meg lehet előzni nyugodt, rendezett élettel, mértékletes evés-ivással, de a leginkább hústalan táplálkozással. Józan, egészséges életmód a legfőbb, amit az érlemeszesedés megelőzésére tehetünk. Azonkívül, hogy megkíséréljük az érlemeszesedés folyamatának megállítását, gondoskodnunk kell arról, hogy az érlemeszesedés folytán a táplálkozásukban akadályozott szervek vérellátása javuljon. Ennek az elrendelése természetesen az orvosra tartozik. Ő mondja meg, hogy mennyire tartózkodjunk a hústól, a sós ételektől, a szeszes italoktól, a dohányzástól és mennyire kell kerülni mindent, ami a vérnyomás emelkedésével járhat.

A szellemi foglalkozású beteg sétáljon sokat, de csak sík területen. A lassú séta serkenti a vérkeringést, anélkül, hogy a szívet megerőltetné. Az étkezést csak elhízott egyéneknek kell megszorítani, mert a testsúly csökkenésével együtt jár a vérkeringés élénkülése is. A rosszul táplált érlemeszesedéses beteget az orvos hízókurára fogja.

A nikotin nagyban hozzájárul az érlemeszesedés keletkezéséhez, ezért a beteg — ha már nem tud letenni a dohányzásról — ne szívjon többet egy-két könnyű cigarettánál.

Az érzelmeszedéses beteg, különösen a baj kezdeti stádiumában, nem hiszi, hogy beteg és nehezen engedelmeskedik az orvosnak. Eszik, iszik, dohányzik kedvére. Ez később alaposan megbosszulja magát, ezért hát ne vegyük félvállról a dolgot és fogadjuk meg az orvos tanácsait. A diéta betartása csak az első hetekben kellemetlen, azután olyan javulás mutatkozik, hogy a beteg a legnagyobb örömmel követi az orvos tanácsait, sőt, még ő serkenti, hogy esetleg újabb rendszabályokkal fokozza a gyógyulás menetét.

Amerikában nem elégednek meg az egyszerű futballal, lóhátról kergetik a labdát. A lovas labdarúgás — úgy mondják — époly izgalmas, mint a rendes futball és rendesen nagy közönséget vonz. Természetesen az előkelők sportja, mert jóvérű paripa kell hozzá.

A két vándor kincse

A 18. században, a krónikás szerint, két tót drótoslegény érkezett Liptóba. Mikor kicsomagolták tarisznyaikat, néhány furcsaalakú, tisztára mosott gumót dobtak az asztalra. A gyerekek, akik körülöttük kíváncsiskodtak, nyomban beleharaptak, de fintorgó arccal, csalódottan lökték el az élvezhetetlen gyümölcsöt. A drótosok elültették a gumókat s mikor beértek, a termést felszedték és az új gumókból igen ízletes ételeket készítettek. A többi drótos aztán szétvitte a terményt, amelyet tótrépának neveztek. Állítólag így került hozzánk a burgonya!

A magyar urak azonban nem engedték be konyháikra, csak két birtokos, Császár András és Bujanovszky Elek báró kísérleteztek vele, igen célszerűnek találták s néhány esztendő múlva már töméntelen krumplit osztottak ki konvencióba. Mások külföldre utaztak, hogy a dolgot tanulmányozzák. Így Gyarmathy Sándor 1798-ban Göttingából származtatott Magyarhonba burgonyát, 1798-ban, a nagy inség idején pedig már parancsba adta a Gubernum, hogy országszerte burgonyát kell ültetni.

1820 körül a nemesemberek kivételével országszerte burgonya főtt a magyarok fazekában. 1833-ban valami burgonyabetegség megfertőzött sokezer embert: valósággal megmérgezte őket. Száz és száz hold krumpli termését kellett megsemmisíteni. A földesurak akkor megtiltották jobbágyaiknak a krumpli termesztését. Csak hat esztendő múlva lehetett újra foglalkozni vele, mert akkoron nagy volt az élelmiszerhiány és a szomszédos államokban az igénytelen gumókból készíthető ételek egész sorát találták ki. Azóta aztán zavartalan a burgonya élete Magyarhonban és a század vége óta már a nemesek is ráfanyalodtak.

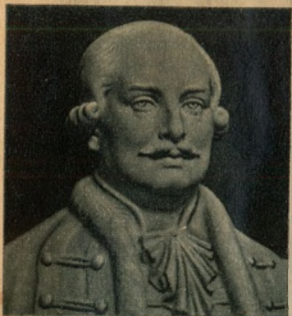
Csaták a Rudolf tó partján

Az olaszok és angolok különháborúja folyamán arról érkezett hír a minap, hogy a legsötétebb Afrikában, a Rudolf tó partján is csaták dúlnak. Ezzel kapcsolatban érdemes felemlíteni, hogy a Rudolf tó környékét és a tavat magát magyar ember fedezte fel. Magyar expedíció hatolt be a sötét Afrika belséjébe s hallatlan küzdelmek, szenvedések után elértek ahhoz a nagy vízhez, amit a benszülött négerek „sötét víz”-nek neveznek. A felfedező nem volt más, mint gróf Teleki Samu, aki 1888 februárjában és márciusában Abesszínia felől hatolt délnyugat felé és többszáz kilométert téve meg, eljutott a Rudolf tóhoz. Ez a hatalmas beltenger 275 kilométer hosszú és 60 kilométer széles, szigetein akkor még embereket áldozó vadak laktak.

Ha a szemlélő reggel vagy napnyugta idején megáll a Rudolf tó partján, úgy látja, mintha a víz teljesen fekete volna. Kísérteties látvány a szigeten felvillanó tűz és félelmetes az ott élő négerek elnyújtott, vonításszerű éneke. A sziget partjain igen nagy számmal tenyésznek a húsevő növények, amelyek a rájuk telepedett legyeket, bogarakat virágaik szirmai közé zárják és a szó szoros értelmében felfalják.

Teleki Samu gróf annakidején azzal a gondolattal foglalkozott, hogy az akkor még érintetlen vad területből magyar gyarmatot csinál. Sajnos, ez nem sikerült, mert az európai nagyhatalmak közbeléptek és maguknak foglalták le ezt a szűz területet, amely annyira értékes, hogy mindmáig is élénk gazdasági harcok folynak miatta. Így tehát nekünk maradt a tó felfedezésének és elnevezésének dicsősége, de azontúl semmi más. A tó a nevét egyébként Rudolf trónörökös tiszteletére kapta.

Gróf Gvadányi József

Kortársa volt Hadik generálisnak, részt vett Berlin megsarcolásában és együtt nevetett Hadikkal a sikerült tréfán. Gvadányi is huszár volt, vitéz és furfangos, mint a parancsnoka, de Gvadányi nemcsak karddal hadakozott, tudott ő sebezni tollal is. Huszár korában nem volt cécó, amiről rigmust ne faragott volna és nem volt bajtárs, akit ki ne figurázott volna tréfás verszetben. Allandóan ugratásokon járt az esze és nem volt nála boldogabb halandó, ha valakivel a bolondját tudta járatni. Még öreg korában is azzal szórakoztatta a gyanutlan hallgatót, hogy ő Badalón, ahol huszáraival állomásozott, fáról lőtte a nyulat, meg a szarvast. Amikor tüzet kiáltottak a Hány Jánosra, elmagyarázta, hogy Badaló környékét a Tisza gyakran elöntötte, olyankor bizony a szarvas is, meg a nyúl is a fára menekült.

Amikor nyugalomba vonult, teljesen az írásra adta magát. Megírta előbb a „Pöstyéni fürödés“ című verszetét, kevéssel azután kiadta a „Peleskei nótárius“-t s ezzel a munkájával bevonult a magyar irodalomtörténetbe. Ez 1790-ben történt, pontosan százötven esztendeje. Akkoriban bécsi módi járta, különösen a nagyobb városokban. A fiatalság piperéskedett, parókat, plundrát viselt és restelte a magyarságát. Az öreg generális ettől a fiatalságtól nem sajnálta a mogyoró-fapálcát és a nótárius szájával alaposan odamondogatott a pipiskedő fiatalembereknek és leányoknak. A poéma annyira tetszett a nemzeti érzésűeknek, hogy

lobogóul használták, amikor II. József halála után, a magyarság magáraeszmélésének napjaiban hadat üzentek az idegen majmolásnak. Még ötven év múlva is annyira élt ez a csúfondáros mű, hogy színpadra vitték és lett belőle az a híres darab, amelyet mindnyájan ismerünk, mert még ma is mulatságos és hűtükre egy elmúlt időnek. Az eddig való legnagyobb magyar színészünk, Megyeri Károly ebben a darabban aratta legnagyobb sikerét és azóta nincs jellemszínész, aki ne vágyott volna a goromba nótárius eljátszására.

Londonban, még a jó békevilágban, megalakult a babonaellenesek klubja. Ezek az urak minden hó 13-án összegyűlnek egy vendéglőben, (ha 13-a péntekre esik, dupla az örömük). Tizenhárman ülnek asztalhoz, poharazgatnak és nem esik semmi bántódásuk. Mint ahogy nem is eshetik, mert a 13-as szám nem szerencsétlenebb a többinél és a nyitott esernyőtől még senki sem kapott mérgezést. Babonaság — ostobaság!

Színes artisták

Nem pusztán véletlen, hogy a varieték színpadán és a cirkuszok porondján annyira gyakori a színes, főleg a japán artista. Az artistaművészet mindenütt a világon a test kultuszából, a sportból fejlődött ki, márpedig a japán évezred óta a legtöbbet tornázó és sportoló nemzetek egyike. A japánok a sportszeretetet és a sportok különféle fajtáit a kínaiaktól vették át, azok pedig már Kr. e. 2200 esztendővel sportoltak, sőt futballoztak is. A gyógytorna is kínai találmány és régesrégén ismerik a papok által alapított Kong-Ju nevű tornarendszert. A japánok sok tekintetben elhagyták kínai mestereiket s különösen vívásban és birkózásban vitték nagyobb tökélyre.

Az artistaság a japánoknál, de más népeknél is már ezer és ezer év előtt kenyérkereset volt. Az egyiptomi és asszír domborműveken gyakori alakok a tornászok, kígyóemberek és állatszeliidítők. A mutatványok majdnem azonosak a maiakkal. Egy római vázafestmény például olyan artistaprodukciót mutat, amellyel ma is elsőrendű szerződést lehetne kapni akár melyik internacionális színpadon: egy kézen álló, kígyótestű nő annyira behajlítja a derekát, hogy a térdei a feje fölé kerülnek és ebben az állásban a lábaival nyilakat repít egy távolabbi céltáblába. A kóborlás is ősi az artistavilágban: az ókor tornászai, akrobatái, kígyóemberei, tűzevői, vívói, táncosai, boxolói, birkózói egyaránt otthonosak voltak az egyiptomi fáraók udvaraiban, a bazároknak, piacokon, kocsmákban.

A keleti népeknél, különösen a japánoknál az artistaság nem különült el a színjátszástól, mert a legújabb korig a japán színjátszás tulajdonképpen artistaprodukció volt. A japán kabuki-színházakban — ellentétben a Nó-színházakkal — világi tárgyú bur-

leszk-darabokat játszottak, ezek inkább kóklermutatványok voltak, mint színpadi játékok. A kabuki színész többet ugrott, birkózott, vívott, mint alakított, így a hangsúly az emberábrázolásról áttolódott a tornász-mutatványokra.

A kínai is hihetetlenül ügyes artista, remek tornász és ragyogó zsonglőr. Régen mint birkózók is szerepeltek, mívelték az ősi sumó-t és a dzsiudzsicut. Ma legtöbbször csoportban dolgoznak, mint parterre-akrobaták.

Ernek az óriási zsebkésnek az az érdekessége, hogy száz pengéje van. Ezenkívül az is érdekessége a zsebkésnek, hogy nem — zsebkés, mert akkora, hogy nem fér el semmiféle zsebben.

Szerkesztő és rikkáncs egy személyben

Edison Alva Tamás, a későbbi világhírű feltaláló már suhanckorában megoldotta ezt a fogas kérdést: hogy lehet valaki szerkesztő és rikkáncs egy személyben. Amikor ő 1847-ben az Ohio-állambeli Milan-ban megszületett, Hollandiából bevándorolt apja már tönkrement a farmjával. A kis Tamás nagy szegénységben nőtt fel. Többet volt az uccán, mint négy fal között és többször koplalt, mint evett. Mint jóeszű gyermek hamar rájött, hogy csavargásból nem lehet megélni, felszerelte magát egy doboz fénymázzal, meg egy cipőkefével és megkezdte cipőtisztítói pályafutását. Üres perceiben, helyesebben óráiban — mert az üzlet gyengén ment — lapokat is árúsított. Posztján arra a megismerésre jutott, hogy a kényelmes, otthon élő ember nem tisztítat cipőt az uccán és nem olvas ujságot. Egészen más a helyzet, ha utazik. Ilyenkor idegennel kell rendbehozatni a lábbelijét és ujságot is vásárol, hogy unalmát elűzze.

A kis Tamás erre elhatározta, hogy vasuton, még pedig a Port Huron és Detroit között közlekedő vonatokon indítja meg offenzíváját a dollár ellen. És valóban: a támadás mind a két fronton sikerült. Ideoda mászkált a mozgó vonaton, cipőt pucolt és ujságot árult. Kezdett keresni és nemsokára meg is takaríthatott néhány dollárt. Újabb megfigyelése az volt, hogy az utasembert jobban érdekli valami jó pletyka, vagy mulatságos kaland, mint a legbölcsebb vezércikk. Erre az utolsó kocsikban felszedett, vagy kitalált egy-

két ujdonságot és azokat az első kocsikban előadta. Ugyanezt fordítva is megcselekedte. Csakhogy így nem lehetett pénzt keresni a történetekkel. Szerzett tehát egy kis kézisajtót és a pletykát még ott a vonaton kiszedte, kinyomtatta, azután a friss példánnyal végigrohant a kocsik hosszú során és árúsította a festékszagú ujságot. Az utasok nevettek és vásároltak. A kis Edison meg összekuporgatta a pénzt és könyveket szerzett belőle.

Később, amikor már világhírű volt, nem egyszer mondta, hogy ez a trükk volt a legsikeresebb talál-
mánya.

Egy amerikai dinnyetermelő annyira meg volt elégedve képviselőjével, hogy négyszáz font remek görögdinnyével ajándékozta meg. Szegény kongresszusi tag — mi mást tehetett volna — megkívtva a kongresszus irodaszemélyzetét egy kis dinnyeujszon-
nára.

Olasz alpesi katonák díszbevonulása Rómába. A leszerelt katonák magukkal hozták a jövőre alpesi vadászt, egy bátor kis kölyköt, aki fasiszta köszöntéssel üdvözölte a Ducet.

Tüsszentésért halál

Tsaka zulukaffer törzsfőnök, aki 1909-ben halt meg, Dél-Afrika bozótlakó négeri fölött uralkodván, egyik szigorú törvényt a másik után hozta. Ezek között szerepelt egy rendelet, amely a tüsszentést, mint isteneknek nem tetsző dolgot, halállal büntette. Aki tüsszentett, arról az akkori néger bírák kiderítették, hogy istentelenségük révén a bennük lakó szellem háborog, elégedetlenkedik s ez a nyugtalanság jut kifejezésre a tüsszentésben.

A Dél-Afrikába telepedett európaiak sok ilyen Tsaka-féle törvényt megszüntettek, de a közelmúltban rájöttek, hogy hiába. Egy a kafferek közé küldött angol ember nyomtalanul eltűnt. A titkosrendőrség megtalálta a nyomát és hosszas kutatás után eljutott egy faluba, ahol a szerencsétlen embert vasketrecbe zárva tartották a zulukafferek.

— Mi ennek az embernek a bűne, miért vetették fogságba? — kérdezték a detektívek.

— Mert állandóan tüsszentett.

Kiderült, hogy az angol úriember, mialatt a faluba jött, véletlenül beleesett egy jéghidegvízű patakba és mire kimászott belőle, alapos náthát szerzett. Legnagyobb meglepetésére az őt eleinte szeretettel fogadó zulukafferek a tüsszentései miatt kerülni kezdték, majd pedig felszólították, hogy mint a gonosz szellemektől fertőzött egyén, hagyja el a vidéket. Erre az angol nem volt hajlandó. Néhány nap múlva megrohanták, elszedték fegyvereit és vasketrecbe zárták, ahol persze a náthája még csak súlyosbodott. Ezért aztán halálra ítélték. Kiszabadulása után nem kívánta a tettesek megbüntetését, hanem így szólt: — Ezeknek ne golyót, hanem tanítókat és misszionáriusokat adjanak!

A hidegről

Az emberi test hőmérséke rendes körülmények között egyforma, azt lehetne állítani, hogy teljesen független a környezet hőmérsékletétől. Tudományos megállapítás szerint száz Celsius-fokos eltérés a környezet hőmérsékében a testben alig jelent egy-két foknál nagyobb hőváltozást. A szervezet tökéletes szabályozó berendezéssel rendelkezik, amely arra szolgál, hogy a test hőmérsékét a környezet hőmérsékétől függetlenítse. Ha a hőszabályozás valamely rendkívüli külső behatás következtében nem működhet, előállnak bizonyos megbetegedések, esetleg bekövetkezik a halál.

Ezeket a megbetegedéseket fagyásnak nevezzük. A leggyakoribb a bőr elfagyása, amely a vérrel roszszul ellátott helyeken, az ujjak végén, az orr és a fül felületén, valamint a lábakon jelentkezik. Ellenszere a hóval való erőteljes bedörzsölés, tehát a vérkeringés fokozása a bőrfelületen. Északsarki utazóknál nem egyszer megtörtént, hogy a szem szaruhártyája megfagyott. Napoleon szerencsétlen végű orosz hadjáratában rendkívül sok ilyen megbetegedés fordult elő, sőt nem volt ritka a világháborúban sem.

A nagy hideg lelkielváltozásokat idéz elő az emberben. Megfosztja energiájától, elbágyasztja, rendkívüli módon elálmosítja. A fagyhalálból visszarántott emberek kellemes zsibbadtságnak mondják ezt az érzést. Kikapcsolódnak a világból, nem éreznek fájdalmat, csak aludni vágnak. Ha társaik felrázzák őket és a fülükbe ordítják: tovább, mert meghalsz — az elbágyadt ember ettől sem kap erőre, cipelteti magát egy darabon, de azután csak leroskad a földre és hamarosan mélyen elalszik. Ebből az alvásból természetesen nincsen felébredés, de a tudo-

mány megállapította, hogy ennek az állapotnak első szakasza tetszhalál, amelyből vissza lehet hozni a megfagyott embert.

Megfigyelték, hogy a legtöbb megfagyás puha hóban következik be. Ennek az a magyarázata, hogy a puha hóban való tappogás nehéz és sokkal több hőt von el a testből, mintha az ember keményre fagyott havon járna. Azonkívül maga a hó is meleget von el az emberi szervezetből. A halál oka mindig az, hogy a rendes hőszabályozás lehetetlenné vált.

South Bostonban tréfás szertartások között avatták fel a világ legnagyobb pipáját. A szár hossza 6 méter, egy tömésre 20 kiló dohány fér bele. A szópókája akkora, hogy legfeljebb egy bálna tudná a szájába venni. Tizenhárom szép lány viszi, de hogy ki füstöl majd belőle, az örök rejtély marad.

A virág ártani is tud

Mindnyájan szívesen gyűjtjük csokorba sétáink alkalmával a mezők szebbnél-szebb virágait, hogy lakásunkat díszítsük velük. Igen sok ilyen virággyűjtő már másnap különös betegség tüneteit veszi észre önmagán. Minél erősebben süt a nap, annál erőteljesebben jelentkezik ez a betegség, amit az orvostudomány már pontosan ismer s szénanáthának hív.

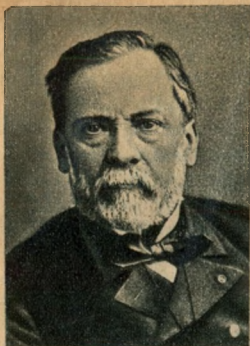
A baj előhírnöke heves fejfájás, általános levertség és fáradtságérzés. Később egyre fájdalmasabb viszketés, majd égő fájdalmakkal járó bizsergés jelentkezik az orrfelőli szemrésekben. A viszketés továbbhúzódik az orrba, a szem és orr nyálkahártyája megduzzad s olyan mérvű tüsszentősorozat lép fel, hogy a beteg alig tud levegőhöz jutni.

Éjszaka a beteg nem tud aludni, mert a légsöve mintha tűzben égne és bedugult volna.

Ha az illető orvoshoz szalad, rögtön megkapja a betegség biztos gyógyulását elősegítő intézkedést: — tessék azonnal vonatra ülni és olyan vidékre utazni, ahol lehetőleg rossz az idő s nincsenek mezei virágok. A fenyveserdőben a betegség kórtünetei azonnal megszűnnek.

Aki azonban egyszer megkapta a szénanáthát, az minden esztendőben, akár van virág a lakásban, akár nincs, a virágzás és kaszálás idején megkapja a betegséget. Ilyenkor, ha nem tud elmenekülni, napokig kínlódhat vele. Vannak fák, amelyeknek virágai ilyenkor egyenesen veszedelmesek, ilyen a hárs, akác, bodza, a virágok közül majdnem valamennyi, a kálászosok közül a zab, búza, rozs és kukorica.

Akadtak már halálos esetek is... ezekben a halál tényleg virágokkal a kezében jelent meg a beteg ágya fejénél...

Pasteur

Világhírű tudós korában tanítványainak gyakran elmondta, hogy mint kisfiú tanuló volt egy „operáció”-nak, amelyet a falu kovácsa végzett el — tüzes vassal. Egy földművest megmart egy veszett kutya, őt gyógyíttatta a lovak patkolója ilyen radikális módon.

— Ennek a szerencsétlen embernek az üvöltését sohasem felejttem el — rendesen így vé-

gezte be mondókáját.

Valóban nem felejtette el, sőt hogy ezt a szenvedést végleg kiirtsa a világból, addig kutatott, amíg megtalálta a veszettség bacillusát, ugyanakkor kitermelte annak megölőjét is. Persze, addig sokat kellett dolgoznia Pasteurnek. Dijonban fizikát, Strassburgban kémiát tanított, amíg nagynehezen Párizsba került. Gyakorlati kérdések megoldásával kellett bábáskodnia, de ezek rávezették nem egy nagy felfedezésére. A bakteriológia az ő korában gyermekcipőit nyűtte, még azt sem tudták, hogy az erjedést mikrobák idézik elő. A sör- és ecetgyárosok gyakran meghívták kádjaikhoz és elsírták neki bajaikat. Pasteur izgalmas nyomozásokat folytatott le, amíg végre megállapította, hogy az erjedéshez bizonyos láthatatlan organizmusok szükségesek. Az erjedés ezeknek az apró lényeknek táplálkozási folyamata. Ahol ezek az organizmusok nincsenek jelen, ott hiába várják, hogy például az árpaléből sör legyen. A selyemhernyótenyésztők is hozzáfordultak, hogy segítsen rajtuk, mert a selyemhernyót titokzatos betegség rohanta meg és féltő

volt, hogy a világhírű francia selyemtermelés végleg megszűnik. Pasteur ezt a kártevőt is megtalálta mikroszkópja alatt. A tyúkkolera tanulmányozása közben felfedezte, hogy a bacillusmérég fokozatos megszelídítésével védőoltásra alkalmas vírus nyerhető. Ezzel megvetette az alapját annak az eljárásnak, amelyet ma a legtöbb baj megelőzésére alkalmaznak. Koch Róberttal, nagy német vetélytársával egyidőben hajszolta az emberi élet legveszedelmesebb ellenségét, a tüdővész bacillust és nagyon elkeseredett, amikor ebben Koch megelőzte. De azért éppen elég nagyjelentőségű felfedezés fűződik nevéhez, hogy az emberiség egyik legfőbb jótevőjének tartsuk.

Braziliában némely esztendőben annyi kávé terem, hogy a felét elpusztítják, nehogy a piacra dobott készletek lenyomják az árakat. Régebben a tengerbe szórták a milliókat érő kávé, amely után ugyanannyi millió szegényember hiába sóvárgott, később hasznosították, mint útburkoló, vagy fűtőanyagot. Képünkön mozdonyt fűtenek a kávéval.

Kincsek a Némaság Barlangjában

Hámorfalva a kies csetneki völgyben, a gömör-megyei érchegység Veternik nevű sziklás domb aljában fekszik. Lakosai szorgalmas szlovákok, akiknek megélhetését sokáig a kuntapolcai vasgyár biztosította.

Az egyik hámorfalvi atyafi egyszer Bánrévén járt s ott egy vén koldussal akadt össze, aki azt regélte neki, hogy a Veternik tetején egy barlangszerű üregben valamikor betyárok laktak s ezek oda töméntelen aranykincset hordtak össze. A barlang bejáratát hatalmas kőszikla zárja el. Meg kell figyelni, hogy Szent János napján a felkelő nap melyik sziklára veti először a sugarát. Ezt a sziklát el kell mozdítani, alatta a barlang, ahol a kincs rejtőzik.

A hámorfalvi polgár annakidején éveken át veszelődött a kincskereséssel. Az első négy esztendőben nem ment semmire, mert János napján állandóan borult volt az égbolt. Az ötödikben kisütött ugyan a nap, de az atyafi elaludt és megkésett. A hatodikban már gyönyörűen rendelkezésre állt a nap, de a hámorfalvi polgár nem jelentkezett, mert meghalt.

Most már az a hír érkezik arról a vidékről, hogy a Veternik tetején felfedeztek egy barlangszerű odut, amelynek mélységét még nem sikerült megállapítani. De a feltárás első napján az üregben két korsót találtak egy fokos társaságában, ezenkívül egy remekmívű ezüst nyaklánc is előkerült. A hámorfalviak összeálltak és most azon vannak, hogy megfelelő szerszámokkal felszerelve, kikutatják az egész barlangot, amely a jelek szerint tele van cseppkő-képződményekkel. Érdekes, hogy a szakértő megállapítása szerint a barlangban teljes csendben kell lenni, mert egyetlen kiáltás is úgy megrázza a barlang falait, hogy az egész cseppkőképződmény összeomlik.

A villám megfékezője

Franklin Benjámín, az amerikai szabadságmozgalom lelkes harcosa, az Északamerikai Egyesült Államok egyik megteremtője, a villámhárító feltalálója a gyakorlat embere és a szabadság rajongója volt. Az iskolában csak olvasni, írni és keveset számolni tanult, azontúl magát képezte, de sohasem foglalkozott olyasmivel, aminek nem látta kapcsolatát a gyakorlati élettel.

Ezt az elvet még tudományos buvárkodásaiban is szem előtt tartotta.

— A találmányok értékét mindenkor hasznosságuk szabja meg — vallotta még élete alkonyán is. — Az olyan felfedezés, amelynek nincs gyakorlati értéke, egyáltalán nem ér semmit.

Az apja gyertyaöntőnek szánta, ő a nyomdászságot választotta, hogy így könyvekhez jusson. Nappal dolgozott, éjjel tanult. Később, amikor már nyomdája volt, sokat foglalkozott természettudománnyal. Sokat kísérletezett elektromossággal, ő figyelte meg elsőnek, hogy a hegyes vasrudak jobban taszítják és vonzzák az elektromosságot, mint a tompák. Mindenben gyakorlati hasznot keresve, felmerült benne a gondolat, nem lehetne-e ezen az alapon az emberiséget megóvni a villám romboló hatásától. Ugy képzelte, hogy a házakat és a hajókat hegyes vasrudakkal kellene felszerelni, amelyek magukhoz vonzanák, de egyben le is vezetnék a villámot. Kísérleteihez egy nagyon magas torony kellett volna, de az akkori Philadelphiában nem akadt se magas, se alacsony torony.

Akkor szánta rá magát világhírré szert tett kísérletére, amelyet azóta minden iskolában tanítanak. Összeáldott egy jókora papirossárkányt, olyant, amilyen-nel a falusi gyerekek játszanak és ráerősített egy hegyes vasrudacskát. A sárkányt nagy titokban a levegőbe bocsátotta egy borús, felhős délután. És csodák csodája, a hegyes vasrudacska csakugyan elfogta a villámot és a selyemzsinóron levezette a földre. A másik csoda az volt, hogy ez a megszelidített villám nem ütötte agyon Franklin Benjámint, aki a tudós nyugalmával tartotta kezében a zsinórt.

Az Amerikai Egyesült-Államok összes mezőgazdasági háztartási iskolái nemes versenyre gyűltek össze Kaliforniában, Pamonában. Négy menetben küzdöttek a legjobb háziasszony címéért. Az egyik verseny: vajköpülői gyorsaságverseny volt. Henriette Bakker (a jobbszélen) nyerte meg rekordidő alatt.

VIDÁMSOROK

Kellemetlen

— Az én órám most félnyolcat mutat. Nézd csak meg, hogy mennyi van a te órádon.

— Az enyémen tizenkét pengő.

Kis tengerész

— *Mi akarsz lenni, kis fiam, ha megnősz?*

— *Tengerész.*

— *És tudod, mi vár egy tengerészre?*

— *Hogyne, minden kötőben más nő.*

Operáció előtt •

A sebész így szól a beteghez :

— *Most elaltatjuk önt.*

— *Azonnal kérem, csak előbb megszámolom a pénzemet.*

Kényszerhelyzet

— Tegnap két fogat huzattam.

— Két fogad fájt egyszerre ?

— Csak az egyik volt rossz, de a fogorvos nem tudott visszaadni húsz pengőből.

Az ellentét

— *Pali a leckéjét tanulja :*

— *A teve nyolc napig is dolgozik anélkül, hogy innék.*

— *Ez az ellentéte az apádnak — szól közbe a mama.*

Fiatal házassok

— Látom már nem szeretsz, Péter. Azelőtt mindig magadnak vetted a kisebb sültet és nekem adtad a nagyobbikat.

— Ez csak azt jelenti drágám, hogy azóta jobban tudsz főzni.

Csodálkozó háziorvos

A háziorvos találkozik az ismerős család fiacskájával.

— No Pisti, hogy vannak otthon.

— A papának ágyban kell feküdnie.

— S engem nem is hívtatok ?

— Oh nem komoly dolog. A mama a nadrágját foltozza.

TÖRJE A FEJÉT!

Beküldendők: vízszintes 1, 19, függőleges 1, 6 és 10.

Vízszintes sorok: 1. (A nyíl irányával folytatva.) Egy szállóigévé vált sor Arany János Tetemrehívás című balladájából. 11. Erődi Vilmos. 12. Vízben él. 13. Égési termék. 14. Gondolkozás nélkül. 16. Kisközség a pécsi járásban. 17. Kutya. 18. Fokozat. 19. Traccs. 21. Ékezettel: élet. 23. Kisfiú. 24. A görög hadisten. 25. Megértette vala. 27. Letét,raktár — ismert és használatos idegenből átvett szóval. 29. Előde. 30. Orosz hármasszó. 32. Az állam főjövédelme. 34. Fahasító. 35. Ismert pestkörnyéki lóversenypálya.

Függőleges sorok: 1. (A nyíl irányával folytatva.) Arany János Szilágyi Erzsébet című balladájának második sora. 2. Ósanyánk. 3. Itt — tájszólassal. 4. Himállat. 5. Távolodást fejez ki. 6. Nemesállat (névelővel). 7. Hívószó. 8. Vicc. 9. Fém. 10. Haszon. 15. A gyorsan mozgó gépek kereke. 16. Rossz bőrben van szegény pára. 19. Ismeret. 20. Fizikai fogalom. 22. Közéltre mutató irányhatározó. 26. Éjszakai. 28. Magasszárnyalású költemény. 31. Régi aprópénz. Az rövidítve. 33. Sertéslak.

lást
moná
néért
Henri

Beküldési határidő: december 6.

A rejtvénymegfejtéseket a 4. sz.-ban közöljük.

A megfejtők között értékes könyveket sorsolunk ki.

Olcsó közhasznú könyvek

BÉLYEGALBUM

3000 bélyeg részére, csinos kivitelben, tartós kötésben, új bővített kiadás.

Ára bérmentve 1 pengő 50 fillér

A BÜVÉSZET NAGY KÖNYVE

Híres bűvészek mutatványait ismerteti, 387 ábrával.

Ára bérmentve 3 pengő

RAGYOGÓ SZAKÁCSKÖNYV

kipróbált 900 jó recepttel, díszkötésben.

Ára bérmentve 1 pengő 90 fillér

ERNYEI FRIGYES:

A RÁDIÓ ÁBÉCÉJE

című könyvében népszerű és mindenki számára hozzáférhető formában tárgyalja a rádió alapelemeit és a legegyszerűbb rádiókészülék, a kristálydetektoros vevőgép készítését. A 128 oldalas, 80 szöveggközötti képpel és ábrával tarkított mű

ára díszes kötésben, bérmentve 60 fillér

Az itt felsorolt összes könyvek megrendelhetők Tolnai Világlapja könyvesboltjában, Budapest, VII, Dohány uca 12. Kérjük a vételár előzetes beküldését. Utánvét 75 fillérrel drágább, mert ennyit számít fel a posta. Ha nincs kéznél postabefizetési lap, akkor 3 fillérért bármelyik postahivatalban vagy trafikban kaphat ugynevezett üres csekklapot. Postatakarékpénztári csekk-számlánk száma: 9244. Több kötetet is rendelhet egyszerre

A
MAGYAR NÉPMŰVELŐK
TÁRSASÁGA KIADÁSA,
BUDAPEST

Tolnai Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat Rt.
mélynyomása, Budapest, VII. Dohány utca 12.